

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2022

Bc. Petra Bránková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra matematiky

Bakalářská práce

Bc. Petra Bránková

Analýza úrovně finanční gramotnosti žáků 2. stupně ZŠ
v České republice a vybraných státech EU

Olomouc 2022

vedoucí práce: Mgr. Tomáš Talášek, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Analýza úrovně finanční gramotnosti žáků 2. stupně ZŠ v České republice a vybraných státech EU“, vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 20. června 2022

.....
Bc. Petra Bránková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu bakalářské práce

Mgr. Tomášovi Taláškoví, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky při zpracování této práce.

ÚVOD.....	7
1 FINANČNÍ GRAMOTNOST	9
1.1 Definice finanční gramotnosti.....	10
2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	12
2.1 Finanční vzdělávání z mezinárodního pohledu.....	12
2.1.1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)	12
2.1.2 Evropská komise	18
2.2 Finančního vzdělávání v České republice.....	20
2.3 Finančního vzdělávání ve vybraných zemích Evropské unie	29
2.3.1 Slovenská republika.....	29
2.3.2 Španělsko.....	35
2.3.3 Nizozemí.....	36
2.3.4 Rakousko	37
2.4 Finančního vzdělávání ve vybraných zemích světa.....	38
2.4.1 Nový Zéland	38
2.4.2 Japonsko	40
3 SROVNÁNÍ ANALÝZY DAT MEZINÁRODNÍHO ŠETŘENÍ PISA.....	43
3.1 Srovnání analýzy dat Mezinárodního šetření PISA 2012 – finanční gramotnost.....	44
3.1.1 Metoda měření (PISA)	45
3.1.2 Srovnávání výsledků	46
4 SHRNU TÍ.....	50
ZÁVĚR.....	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:.....	55
SEZNAM OBRÁZKŮ	60
SEZNAM TABULEK	61
SEZNAM GRAFŮ	62

SEZNAM ZKRATEK	63
----------------------	----

ÚVOD

Problematika finanční gramotnosti a s tím související finanční vzdělávání stále vstupují do popředí zájmu lidí na celém světě. Široká škála finančních produktů a služeb na finančním trhu s sebou přináší jistá rizika. Jak vyplývá z průběžného testování a měření finanční gramotnosti je finanční vzdělávání jedním z preventivních nástrojů proti chybným rozhodnutím na finančním trhu a sním spojeným zadlužováním. Bakalářská práce se zaměřuje na oblast finančního vzdělávání v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie a vybraných zemí světa.

Téma bakalářské práce je orientováno na „úroveň finanční gramotnosti u žáků na druhém stupni základních škol“ z pohledu tvorby národních strategií a jejich začlenění do vzdělávacího systému.

Cílem bakalářské práce je zhodnocení úrovně finanční gramotnosti u žáků na druhém stupni základních škol v České republice a vybraných zemích Evropské unie a vybraných zemí světa.“

Při zpracování bakalářské práce byla použita deskriptivní analýza a metoda komparační analýzy. Při hodnocení úrovně finanční gramotnosti a porovnání zjištěných údajů byly analýze podrobeny dostupné údaje, získané z mezinárodních šetření a výstupů Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj.

Bakalářská práce je členěna do 6 kapitol, z nichž jedna je tento úvod a poslední závěr. První kapitola je relativně samostatným celkem, která teoreticky vymezuje pojem finanční gramotnost a definuje ji prostřednictvím definic několika organizací. Druhá kapitola je rozčleněna do čtyř částí. První část teoreticky vymezuje finanční vzdělávání z mezinárodního pohledu. Ve druhé části je blíže specifikováno finanční vzdělávání na území České republiky. Třetí část se zabývá problematikou finančního vzdělávání ve vybraných zemích Evropské unie a čtvrtá část s okrajově dotýká finančního vzdělávání u dvou vybraných zemí světa. Třetí kapitola srovnává data a informace získaná z mezinárodního šetření, které v rámci Programme for International Student Assessment zveřejnila Organizace pro ekonomickou spolupráci. Čtvrtá kapitola obsahuje závěrečné shrnutí řešené problematiky.

Při zpracování bakalářské práce bylo vycházeno z dostupné literatury. Zdrojem informací byly i publikace a dokumenty dostupné na webovém portálu Ministerstva financí České republiky, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, Organizace pro ekonomickou spolupráci a také z jiných zahraničních internetových zdrojů.

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST

V současné době se požadavek na základní finanční vzdělávání objevuje stále významněji. Žijeme v podmínkách konzumní společnosti a denně jsme obklopeni reklamami, mediálním nátlakem a módními trendy s lákavou nabídkou zboží a služeb. O finanční situaci každého jedince, jeho prosperitě, životní úrovni a celkové spokojenosti nerozhoduje jen jeho postoj v roli nakupujícího, ale také v roli spotřebitele.¹ Znalost finanční gramotnosti je ochranou před nesprávným rozhodnutím v oblasti financí. Při nespočetné nabídce finančních produktů, počtu institucí a odlišné úrovni jejich zástupců není snadné se zorientovat. Každý z produktů je vhodný či nevhodný pro jinou životní situaci, jiný požadavek nebo jiného člověka.² Pouze finančně gramotný člověk, který má dostatečné znalosti, dovednosti a schopnosti, může činit kvalifikovaná rozhodnutí a ochránit se před nevýhodnými produkty finančního trhu a v konečném důsledku před dluhy. Aby v budoucnosti k nerozumnému zadlužování osob nedocházelo, je potřeba zajistit určitou prevenci již od útlého věku. Základním nástrojem prevence proti zadlužování je právě finanční gramotnost.

Jako pojem lze finanční gramotnost (Financial literacy) nalézt ve strategiích vytvořených na podporu zvyšování úrovně finanční gramotnosti obyvatel v různých zemích světa. V jednotlivých státech je problematika finanční gramotnosti řešena s použitím pojmů finanční kvalifikace (financial capability) a finanční vzdělávání (financial education).³ Na celosvětové úrovni se o rozšiřování povědomí o významu finanční gramotnosti a finančního vzdělávání zasazuje Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development, dále jen OECD).⁴

Problematika finanční gramotnosti a finančního vzdělávání je řešena i v rámci Evropské unie (dále jen EU), a to prostřednictvím Evropské komise. V prosinci roku 2007 vydala

¹ ISTENČIN, L.; KAŠKOVÁ, J. *Výchova k finanční gramotnosti*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Fraus, s.r.o., 2020. 104 s., ISBN: 978-80-7489-621-7, s. 7.

² KVINTOVÁ, J.; OPLETALOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a střední škol*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 144 s. ISBN 978-80-224-4519-9, s. 65.

³ KVINTOVÁ, J.; OPLETALOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a střední škol*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 144 s. ISBN 978-80-224-4519-9, s. 47-48

⁴ OECD. *OECD International Network on Financial Education – OECD/INFE* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>

základní dokument pojednávající o finanční gramotnosti na úrovni EU⁵. Specifikovala ekonomické a sociální přínosy finančního vzdělávání a tím poukázala na nutnost zvýšení finanční gramotnosti v zemích EU.

1.1 Definice finanční gramotnosti

Ve světě existuje mnoho zavedených definic finanční gramotnosti. Instituce i odborníci se shodují, že se jedná o soubor jistých znalostí a dovedností, které nám napomáhají v orientaci ve světě financí.

Definice č. 1: OECD INFE definuje finanční gramotnost následovně: „*Kombinaci podvědomí, znalostí, dovedností, postojů a chování potřebných k přijetí zdravých finančních rozhodnutí, a nakonec k dosažení individuálního finančního blahobytu*“⁶

Definice č. 2: OECD dále zveřejnilo v rámci realizovaného šetření Programme for International Student Assessment (PISA) pracovní definici finanční gramotnosti: *Finanční gramotnost je znalost a porozumění finančním pojmům a rizikům a dovednosti, motivace a důvěra v aplikaci těchto znalostí a porozumění, k přijímání účinných rozhodnutí v celé řadě finančních záležitostí v kontextu zlepšit finanční blahobyt jednotlivců společnosti a umožnit účast v ekonomickém životě.*⁷

Definice č. 3: V dokumentu Finanční vzdělávání charakterizuje Komise evropských společenství finanční gramotnost takto: „*Finanční gramotnost znamená být si vědom finančních rizik a příležitostí a při výběru finančních služeb se rozhodovat na základě informací*“.⁸

⁵ Komise Evropských společenství. *Sdělení komise: Finanční vzdělávání* [online]. Brusel: KOM/2007/808, 2007 [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0808&from=CS>

⁶ OECD INFE. *Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy*. [online], Paris: OECD, 2011, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/49319977.pdf>, s. 3

⁷ OECD. „Financial Literacy Framework“, in *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy* [online]. OECD Publishing, Paris, 2013, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: <http://doi.org/10.1787/9789264190511-7-en> s 144

⁸ KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise: Finanční vzdělávání* [online]. 2007 [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0808&from=CS>

Definice č. 4: V České republice (dále jen ČR) členové Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání (dále jen PSFV) v roce 2017 revidovali a odsouhlasili novou definici finanční gramotnosti: „*Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.*“⁹

Z výše uvedených definic vyplývá, že je nezbytné se ve světě financí orientovat nejen ve znalosti pojmů, ale také daným pojmům porozumět. Každý jedinec by měl být schopen racionálně posoudit rizika s využíváním různých finančních produktů a služeb. Takové jednání je však možné pouze v případě, že je seznámen s důsledky, které z jeho rozhodnutí plynou do budoucnosti.¹⁰

Definice, kterou OECD INFE vymezila finanční gramotnost, je pro tuto práci považována jako stěžejní. Jak bude v následujících kapitolách popsáno, OECD má v oblasti finanční gramotnosti a finančního vzdělávání velice podstatný vliv. Svými teoriemi, které lze empiricky otestovat, nabízí představitelům států různé cesty a možnosti, jak zlepšit situaci v oblasti finančního vzdělávání ve své zemi.

⁹ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Definice finanční gramotnosti* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#definice>

¹⁰ KVINTOVÁ, J.; OPLETALOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a střední škol*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 144 s. ISBN 978-80-224-4519-9, s. 49

2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

2.1 Finanční vzdělávání z mezinárodního pohledu

Zmenšování veřejných a soukromých podpůrných systémů, měnící se demografické profily včetně stárnutí populace a rozsáhlý vývoj ve finanční oblasti má za následek, že vyspělé a ekonomicky se rozvíjející země zvyšují zájem o úroveň finanční gramotnosti svých občanů.

2.1.1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development) byla založena v roce 1961 jako nástupce Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (Organization for European Economic Co-operation – OEEC) na základě dohod mezi vládami průmyslově vyspělých demokratických zemí. Podle článku 1 Úmluvy o OECD (Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development)¹¹, podepsané v Paříži dne 14. prosince 1960, která nabyla účinnosti dne 30. září 1961, podporuje OECD politická opatření s cílem dosáhnout co nejvyššího trvale udržitelného ekonomického růstu, zaměstnanosti a životní úrovně v členských zemích, udržovat přitom finanční stabilitu, a přispět tak k rozvoji světového hospodářství, přispět ke zdravé expanzi v členských i nečlenských zemích v procesu hospodářského rozvoje a přispět k rozvoji světového obchodu a mnohostranné nediskriminační základně v souladu s mezinárodními závazky.

OECD v současné době sdružuje 38 světových ekonomik. Členské státy OEC jsou zaznamenány v Obrázku 1. Hlavním cílem organizace je podporovat politiky členských zemí ke zlepšení hospodářského a sociálního blahobytu lidí.¹² V roce 2002 iniciovala OECD rozsáhlý projekt finančního vzdělávání (OECD's Financial Education Project).¹³, který měl řešit nově vznikající obavy vlád o možných důsledcích nízké úrovně finanční gramotnosti.

¹¹ OECD. *Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development*. [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: [Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD](#)

¹² OECD. *OECD* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/about/>

¹³ OECD. *OECD's Financial Education Project*. In *Financial Market Trends*, No. 87. 2004. [online]. [cit. 12.3.2022] Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/33865427.pdf>

Tento projekt byl spravován Výborem OECD pro Finanční trhy (Committee on Financial Markets – CMF) a Výborem pro pojišťovnictví a soukromé penzijní pojištění (Insurance and Private Pensions Committee – IPPC) v koordinaci s dalšími relevantními subjekty a orgány, včetně Výboru pro vzdělávací politiku (Education Policy Committee).

Obrázek 1 Členské země Organizace pro hospodářskou spolupráci (OECD)

Zdroj: OECD. *Member countries*. Dostupné z <https://www.oecd.org/about/>

Na posílení projektu byla v roce 2008 vytvořena Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání (International Network on Financial Education, dále jen INFE). OECD se společně s INFE zasazují o podporu a šíření významu finančního vzdělávání prostřednictvím koordinovaného

systému. Výsledkem tohoto snažení by měla být implementace Národní strategie ve všech členských zemích OECD.¹⁴

V této souvislosti OECD INFE vymezila pojem finanční vzdělávání¹⁵ „Finanční gramotnost je kombinace pochopení finančních produktů a pojmů a schopnosti spotřebitele ocenit finanční rizika a příležitosti, aby mohl učinit správná rozhodnutí, a aby věděl, kam se má obrátit o pomoc a aby mohl přijímat další účinná opatření ke zlepšení svého finančního „well-being“ - (vlastní překlad)¹⁶

Činnost INFE je však unikátní v tom, že se na ní nepodílí pouze členské státy, ale sdružuje v současné době členy 280 veřejných institucí včetně centrálních bank, ministerstev financí a ministerstev školství ve 132 zemích celého světa¹⁷.

V roce 2009 OECD u vybraných členských zemí provedla prostřednictvím dotazníkového šetření analýzu o postavení finančního vzdělávání v daných zemích¹⁸. Cílem tohoto šetření bylo zjistit, zda finanční vzdělávání je součástí výuky na základních i středních školách, jaká je průměrná doba výuky a zda je součástí zmíněných národních strategií, kdo je hlavním koordinátorem v dané zemi apod. Z výsledků šetření vyplynulo následující:

- Finanční vzdělávání bylo poměrně novým studijním předmětem ve většině zemí (ne starším než 10 let – výjimku tvořilo pouze Japonsko, kde se této oblasti ve školství věnují již od roku 1970, a také Jižní Korea a Nizozemsko);
- Výuka finanční gramotnosti probíhá jak na základních, tak i na středních školách;

¹⁴ OECD. *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy* [online]. OECD Publishing, 2013, [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-en>, s. 141

¹⁵ OECD. *Improving financial literacy – analysis of issues and policies* [online]. Paris: OECD, 2005. ISBN 92-640-1256-7. [cit. 6. 4. 2022]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/finance-andinvestment/improving-financial-literacy_9789264012578-en#page1, s. 27

¹⁶ Definice finančního vzdělávání dle OECD: „Financial education is the process by which financial consumers/investors improve their understanding of financial products and concepts and, through information, instruction and/or objective advice, develop the skills and confidence to become more aware of financial risks and opportunities, to make informed choices, to know where to go for help, and to take other effective actions to improve their financial well-being.“

¹⁷ OECD. *OECD. Financial education* [online]. 2022, [cit. 2.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>

¹⁸ OECD. *Education at a Glance 2009: OECD Indicators*. [online]. OECD Publishing, 2009. ISBN 978-92-64-02475-5 – No. 56911. [cit. 6.4.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/43636332.pdf>

- Pouze v ojedinělých případech se jednalo o samostatný předmět (ve většině případů byla součástí jiných předmětů např. matematika, ekonomie apod.);
- Průměrná délka výuky nebyla v jednotlivých zemích jednotná, samotné školy si rozsah výuky stanovovaly sami;
- Jsou země, kde základy finanční gramotnosti získávají již děti v mateřských školách (např. USA, Velká Británie, Austrálie a Jihoafrická republika).¹⁹

Provedené šetření poukázalo na to, že finanční vzdělávání má své místo ve školním vzdělávání ve většině zemí, kde testování probíhalo. Je proto žádoucí věnovat finančnímu vzdělávání větší pozornost a prohlubovat vědomosti v oblasti finanční gramotnosti.

V roce 2015 zveřejnilo OECD/INFE rámec základních kompetencí v oblasti finanční gramotnosti pro mládež ve věku 15-18 let. Tento mezinárodní rámec kompetencí v oblasti finanční gramotnosti mládeže poskytnul řadu podnětných a důležitých doporučení a napomohl zviditelnit problematiku finanční gramotnosti. Poskytl informace o mezinárodně uznávaných a očekávaných finančních výstupech gramotnosti, napomohl vymezit dovednosti a kompetence, které mladí lidé obvykle potřebují a následně zvažují všechny možné způsoby, jak tyto kompetence rozvíjet. Sjednotil měřítka pro země různých úrovní finančního rozvoje, umožnil jim stanovit si cíle a nastavit vhodné způsoby k dosažení těchto cílů. Usnadnil způsob mapování k identifikaci potencionálních nedostatků v doposud poskytnutém finančním vzdělávání na národní nebo mezinárodní úrovni. Vymezil také kompetence, které by mohly být zahrnuty do hodnotících kritérií pro měření pokroku a poskytování informací, ze kterých lze vyvodit závěry o efektivnosti různých forem vzdělávání.²⁰

Rámec kompetencí obsahuje 4 sekce, které se zaměřují na:

1. Peníze a peněžní transakce – tato oblast obsahuje různé formy a účel peněžních prostředků, způsoby kreditních i debetních operací, národní i cizí měnu, provádění a sledování platebních transakcí. Uznává, že finanční transakce mohou způsobit náklady, a že ne všechny půjčky mohou být každému dostupné. Zahrnuje také praktiky, jako je péče o hotovostní peníze a jiné cennosti.

¹⁹ KVINTOVÁ, J.; OPLETALOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a střední škol*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 144 s. ISBN 978-80-224-4519-9, s. 70-72

²⁰ OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf>

2. Plánování a správu financí – oblast, která odráží důležitost plánování a správy příjmů a bohatství jak v krátkodobém, tak i dlouhodobém období. U mládeže odráží zejména proces řízení, plánování a sledování příjmů a výdajů a pochopení způsobů, jak zvýšit své bohatství a finanční blahobyt. Zahrnuje kompetence s využíváním úvěrů a také s úsporami a tvorbou dostatečné peněžní rezervy.
3. Rizika a odměňování – mladí lidé by měli pochopit způsoby, jakými se chránit před rizikem ztráty zásadního příjmu nebo majetku, stejně tak jako riziko spojené s určitými finančními produkty, jako jsou úvěrové smlouvy s pohyblivými úrokovými sazbami nebo investiční produkty. Tato sekce proto zahrnuje znalost různých druhů a typů produktů, které mohou pomáhat lidem chránit se před důsledky negativních rozhodnutí, jako je pojištění a spoření, posouzení úrovně rizika a odměn souvisejících s různými produkty, nákupy, chováním apod.
4. Finanční oblast – zahrnuje znalost práv a povinností spotřebitelů na finančním trhu s přihlédnutím k finanční regulaci a finanční ochranu spotřebitele. Zaměřuje se také na typické rysy finančního prostředí, jako je rozpoznání důsledků finančních smluv a pochopení změn určitých externích faktorů (úrokové sazby, inflace, zdanění nebo sociální dávky).

Každá sekce v sobě zahrnuje:

- a) základní povědomí, znalosti a porozumění,
- b) důvěru, motivace a postoje
- c) dovednosti a chování.²¹

Neboť problematika finanční gramotnosti je dlouhodobou politickou prioritou v mnoha zemích a ekonomikách a je důležitým doplňkem tržního chování, je také jednou z priorit OECD. V průběhu předchozích let vydala Rada OECD mnoho doporučení v oblasti finanční gramotnosti a finančního vzdělávání. Za jeden z velice významných dokumentů lze považovat Recommendation of the Council on Financial Literacy (Doporučení Rady pro finanční gramotnost)²², které dne 29. října 2020 přijala Rada OECD na ministerské úrovni na návrh Výboru pro finanční trhy (Committee on Financial Markets – CMF) a Výboru

²¹ OECD. *OECD/INFE Core competencies framework on financial literacy for youth* [online]. 2015, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf>, s. 13-25

²² OECD. *Recommendation of the Council on Financial Literacy*. [online]. 2020, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>

pro pojišťovnictví a soukromé penzijní pojištění (Insurance and Private Pensions Committee – IPPC). Toto doporučení představuje jediný komplexní nástroj finanční gramotnosti, který má pomoci nejen vládám, ale také orgánům a příslušným zainteresovaným stranám v jejich úsilí o navržení, zavedení a vyhodnocování politiky finanční gramotnosti.

Dle Ministerstva financí České republiky (dále je MF) pokrývá doporučení následující tři klíčové oblasti:

1. národní strategie finančního vzdělávání (NSFV);
2. sektory finančního trhu;
3. efektivita projektů finanční gramotnosti.

V oblasti NSFV se doporučuje, aby:

- byla navrhována na základě relevantních dat a analýz (měření úrovně finanční gramotnosti, analýzy chování a tržních praktik, sledování existujících projektů finančního vzdělání, konzultace),
- vytvořila a pravidelně revidovala plán činností,
- identifikovala prioritní cílové skupiny a obsah projektů,
- se soustředila na budoucí generace (začala co nejdříve, měla velmi dobře stanovené klíčové kompetence).²³

Snaha o zlepšení finanční gramotnosti ve světě je ze strany OECD dlouhodobá. Velké množství teoretických poznatků a praktické zkoumání finanční gramotnosti je přínosem nejen pro všechny členské státy OECD. Zemím se tak pravidelným zkoumáním, rozsáhlým zpracováním výsledků studií a srovnáním na celosvětové úrovni dostává cenných informací. I to určitě ovlivnilo výsledek nedávného Hodnocení národních strategií pro Finanční gramotnost, (Evaluation of National Strategies for Financial Literacy)²⁴, kterého se zúčastnilo 29 členských zemí OECD, jež mají národní strategii již implementovanou.

²³ MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Doporučení Rady OECD k finanční gramotnosti* [online]. 2020, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/oecd/aktuality/2021/doporuceni-rady-oecd-k-financni-gramotno-3343>

²⁴ OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>

2.1.2 Evropská komise

Finanční gramotností a finančním vzděláváním se v rámci EU zabývá Evropská komise. Ve zprávě Komise o jednotném trhu pro Evropu ve 21. století²⁵ bylo finanční vzdělávání oznámeno jako základní prvek jejího úsilí směřujícího k zajištění:

- přímých výhod občanům Evropy v rámci jednotného trhu;
- schopnosti vyhledat nejlepší finanční služby nejen ve vlastním členském státě, ale také v ostatních státech EU;
- pochopení nezbytných základů osobních financí.

Za základní dokument pojednávající o finanční gramotnosti na úrovni EU lze považovat Sdělení Evropské komise finančního vzdělávání²⁶ z roku 2007. Tímto sdělením se Evropská komise snažila zúčastněným stranám napomoci při vypracování programu finančního vzdělávání tím, že zvýší povědomí o důležitosti zabývat se nedostatečným finančním vzděláváním, bude nabízet a podporovat poskytování vysoce kvalitního finančního vzdělávání v EU a rozvíjet určité praktické nástroje k usnadnění dosažení stanovených cílů.

Naznačila, že finanční vzdělávání může mít jak ekonomické, tak i sociální přínosy nejen pro jednotlivce, ale také pro celou společnost a hospodářství. Uvedla, že finanční vzdělávání může:

- pomoci dětem pochopit hodnotu peněz a poučit je o sestavování rozpočtu a spoření;
- studentům a mladistvým zprostředkovat důležité dovednosti pro nezávislou existenci;
- dospělým pomoci při plánování důležitých událostí (pořízení bydlení, rodičovství);
- občanům pomoci lépe se finančně zajistit pro případ nepředvídatelných okolností, rozumně investovat a spořit na důchod;
- pomoci řešit problémy finančního vyloučení;
- přinést významný sekundární účinek pro hospodářství jako celek.²⁷

²⁵ KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Jednotný trh pro Evropu ve 21. století*. [online]. Brusel: KOM/2007/724 2007, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0724:CS:HTML>

²⁶ KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise: Finanční vzdělávání* [online]. 2007 [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0808&from=CS>

²⁷ Tamtéž

Pro vypracování úspěšné strategie v oblasti finančního vzdělávání stanovila Komise určité zásady uvedené v Tabulce 1, které by mohly pomoci v úsilí orgánům veřejné správy, poskytovatelům finančních služeb, spotřebitelským organizacím, zaměstnavatelům a ostatním zúčastněným osobám o zavedení a realizaci programů finančního vzdělávání.

19. ledna 2009 zveřejnila Evropská komise Evropskou databázi finančního vzdělávání (European Database for Financial Education – EDFE). Databáze eviduje odkazy na řadu programů finančního vzdělávání nabízených veřejnými nebo soukromými institucemi v EU. Jsou zde k nalezení standardizované informace o výzkumných projektech a vzdělávacích programech. Databáze je otevřena jak potencionálním uživatelům, tak také všem poskytovatelům. Tímto krokem chtěla Komise napomoci ke zlepšení finanční způsobilosti spotřebitelů a uživatelů finančních služeb.²⁸

Evropská komise je v posledních letech v oblasti finančního vzdělávání i nadále aktivní. V roce 2021 např. spustila vzdělávací kampaň pro spotřebitele, jejichž cílem bylo podpořit spotřebitele EU, Norsku a na Islandu, aby činili informovaná rozhodnutí v souvislosti s důležitými spotřebitelskými tématy – bezpečnost na internetu, ochrana dat, finanční gramotnost a udržitelná spotřeba.²⁹ Za obsah výuky a organizaci vzdělávacího systému jsou však zodpovědné členské státy. Evropská komise přispívá k rozvoji kvality vzdělávání podporou a vytvořením vhodného prostředí mezi členskými státy a zahrnutím finančního vzdělávání a finanční gramotnosti do různých programů a kampaní.

²⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Commission launches European Database for Financial Education* [online]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_09_69

²⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Consumer rights and complaints* [online]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints_en

Zásada č.	Zásada
1	Finanční vzdělávání by mělo být trvale dostupné a aktivně podporované ve všech etapách života
2	Programy finančního vzdělávání by měly být zaměřeny na uspokojení konkrétních potřeb občanů. K dosažení tohoto cíle je nutné provést předběžný výzkum stávající úrovně finančního povědomí občanů s cílem určit záležitosti, jimiž je obzvláště nutno se zabývat. Programy by měly být včas a snadno dostupné
3	Spotřebitele je nutno vzdělávat v ekonomických a finančních záležitostech, pokud možno co nejdříve, počínaje ve škole. Vnitrostátní orgány by měly uvážit povinné zařazení finančního vzdělávání do školních osnov
4	Programy finančního vzdělávání by měly zahrnovat obecné nástroje ke zvýšení informovanosti o potřebě zlepšit znalosti o finančních záležitostech a rizicích
5	Finanční vzdělávání zajišťované poskytovateli finančních služeb by mělo být poskytováno poctivě, transparentně a objektivně. Je nutno věnovat pozornost tomu, aby bylo zajištěno, že vzdělání je vždy nejlepší v zájmu spotřebitele
6	Školitelé v oblasti finančního vzdělávání by měli mít prostředky a odpovídající odbornou přípravu, aby byli schopni úspěšně a sebejistě realizovat programy finančního vzdělávání
7	Je nutno podporovat vnitrostátní koordinaci mezi zúčastněnými stranami v zájmu dosažení jednoznačného vymezení rolí, usnadnění sdílení zkušeností a hospodárného nakládání se zdroji podle stanovených priorit. Měla by se zlepšit mezinárodní spolupráce mezi poskytovateli, aby se usnadnila výměna osvědčených postupů
8	Poskytované finančního vzdělávání by měli pravidelně vyhodnocovat a případně aktualizovat programy, které řídí, s cílem uvést je do souladu s osvědčenými postupy v dané oblasti

Tabulka 1 Základní zásady poskytování vysoce kvalitních programů finančního vzdělávání dle ES

Zdroj: KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise: Finanční vzdělávání* [online]. 2007 [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0808&from=CS> - (vlastní úprava)

2.2 Finančního vzdělávání v České republice

Jak bylo výše uvedeno, doporučení OECD představuje komplexní nástroj pro finanční gramotnost, který má pomoci vládám, dalším veřejným orgánům a příslušným zainteresovaným stranám v jejich úsilí navrhnout, zavést a vyhodnotit politiku finanční gramotnosti. Jeho komplexnost spočívá v klíčových oblastech, jako jsou národní strategie finanční gramotnosti (finančního vzdělávání), finanční gramotnost a různé sektory finančního prostředí

a efektivní poskytování programů finanční gramotnosti. Z doporučení OECD³⁰ ze dne 29.10.2020 vyplynulo, že v květnu 2020 více než 70 zemí a ekonomik po celém světě již mělo národní strategii pro finanční gramotnost implementovanou do svého vnitřního legislativního rámce nebo na zavádění této strategie pracovali. Proto je problematika finančního vzdělávání v ČR a ve vybraných zemích EU sledována z pohledu zpracování národních strategií finančního vzdělávání a jejího vlivu na zavedení povinné výuky finanční gramotnosti mládeže na úrovni základního vzdělávání.

V České republice se problematika finančním vzdělávání dostala do popředí v roce 2005, kdy vláda ČR schválila úkol³¹ připravit v termínu do 30. září 2006 systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Systém budování finanční gramotnosti (dále jen SBFG) byl vytvořen mezirezortní pracovní skupinou složenou ze zástupců relevantních ministerstev³² a jejich přímo řízených organizací (Výzkumný ústav pedagogický v Praze – VÚP a Národní ústav odborného vzdělávání – NÚOV).³³

SBFG byl představen v roce 2007 a obsahoval *Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání* a *Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání*.³⁴ Standardy vymezily ideální úroveň znalostí v oblasti finanční gramotnosti pro různé stupně vzdělávání žáků a dospělé populace (u dalšího vzdělávání). Byla zde také definována finanční gramotnost. Definice byla nezbytným východiskem pro tvorbu standardů finanční gramotnosti a tvorbu vzdělávacích programů a aktivit.³⁵ Mimo jiné byli v dokumentu uvedeny role subjektů a jejich spolupráce na poli počátečního vzdělávání, metodické materiály, průzkumy aktuální úrovně finanční gramotnosti, plánované vzdělávací programy a aktivity. Standardy finanční gramotnosti pro střední vzdělávání byly zahrnuty do Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP) pro gymnázia a pro gymnázia se sportovní přípravou a také pro střední odborné vzdělání, které v období června a července roku 2007 schválilo MŠMT.

³⁰ OECD. *OECD – Recommendation on financial literacy* [online]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z:

<https://www.oecd.org/financial/education/oecd-recommendation-on-financial-literacy.htm>

³¹ Usnesení vlády České republiky č. 1594/2005 ze dne 7. prosince 2005

³² Ministerstvo financí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

³³ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice* [online]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: https://amsp.cz/wp-content/uploads/2020/01/N%C3%A1rodn%C3%AD-strategie-finan%C4%8Dn%C3%ADho-vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-mp_ALBSBJBMDU8I.pdf, s. 11

³⁴ MF, MŠMT, MPO. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Aktualizovaná verze. Praha, Prosinec 2007, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf

³⁵ Původní definice finanční gramotnosti byla revidována v roce 2017 (viz. Kapitola 1.1.)

Pro základní vzdělávání byl RVP, který obsahoval Standardy finanční gramotnosti pro základní vzdělávání, schválen až s platností od 1.9.2013.³⁶

Mezitím v roce 2010 byla aktualizována podoba SBFG, kdy ji vláda ČR Usnesením č. 338 ze dne 10. května 2010 přijala jako Národní strategii finančního vzdělávání (NSFV)³⁷. Národní strategie byla zpracována MF ve spolupráci s MŠMT, Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen MPO) a Českou národní bankou (dále jen ČNB). Dle sdělení MŠMT³⁸ vytvořila Národní strategie pro finanční vzdělávání ucelený systematický přístup k posílení finanční gramotnosti občanů ČR. Jejím cílem bylo vybudování systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti v ČR. Finanční vzdělávání mělo ve strategii tzv. dvoupilířovou strukturu. Žáky a studenty v počátečním vzdělávání³⁹ obsahoval první pilíř, na rozdíl od druhého pilíře, který směřoval ke vzdělávání občanů (dospělé populace).

V roce 2011, tedy dva roky před platností nového RVP pro základní vzdělávání provedl Výzkumný ústav pedagogický v Praze studii gramotností ve vzdělávání, jejíž součástí byla také studie k problematice finanční gramotnosti v základním vzdělávání.⁴⁰ Ze studie vyplynulo, že i když ještě nebyla finanční gramotnost implementována do RVP, byla přesto problematika financí přímou součástí vzdělávacích oblastí *Člověk a jeho svět*, *Výchova k občanství* a *Člověk a svět práce*, i když se přímo nejednalo o pojem finanční gramotnost.

Dle studie byla finanční gramotnost shledána: „*především v pasážích, které se týkají praktického života, kritického přístupu k informacím, vnímání problémových situací, řešení problémových situací, vyhledávání informací, užívání logických, matematických a empirických postupů při řešení problémů, zodpovědnosti za svá rozhodnutí*“.

³⁶ MŠMT. *Upravený rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1.9.2013* [online]. [cit. 26.5.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

³⁷ MINISTERSTVO FINANCÍ. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. [cit. 26.5.2022]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mf/strategie/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2010>

³⁸ MŠMT. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. [cit. 26.5.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2010>

³⁹ „*Počátečním vzděláváním se rozumí předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, střední vzdělávání, vzdělávání v konzervatoři a vyšší odborné vzdělávání uskutečňované podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a studium v akreditovaných studijních programech uskutečňovaných podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, vysokými školami nebo jejich součástí*“ (převzato z Národní strategie finančního vzdělávání 2010)

⁴⁰ VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. *Gramotnosti ve vzdělávání – Soubor studií* [online] 1. vyd. Praha. 2011. 98 s. ISBN 978-80-87000-74-8 [cit. 30.5.2022] Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=66419> s. 62 - 73

Z provedené studie vzešla dílčí doporučení pro budoucí systémové úpravy RVP. Všechna doporučení podporovala zařazení finančního vzdělávání do RVP pro základní vzdělávání a zapracování Standardu finanční gramotnosti pro základní vzdělávání při nejbližší revizi RVP. VÚP doporučil doplnit cílové zaměření vzdělávací oblasti *Matematika a její aplikace*, upravit Charakteristiku vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* a *Člověk a společnost*. Jedním z důležitých doporučení bylo implementovat Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání v celém znění pro 2. stupeň do vzdělávacího oboru *Výchova k občanství* a v tomto oboru mezi očekávané výstupy a učivo zařadit výsledky a obsah pro 2. stupeň základní školy (dále jen ZŠ) tak, jak jsou uvedeny ve Standardu finanční gramotnosti⁴¹, a jak jsou zaznamenány v Tabulce 2.

V reakci na měnící se podmínky na finančním trhu, legislativu, rozvoj digitalizace, vyšší vyspělosti žáků a zkušenosti s výukou finanční gramotnosti iniciovalo MF v roce 2017 formou veřejné konzultace širší debatu o možných změnách k přístupu finančního vzdělávání. Na základě konzultací bylo zjištěno, že je potřeba Strategii finančního vzdělávání z roku 2010 přepracovat. Následně byla ve spolupráci s MF a Pracovní skupinou pro finanční vzdělávání vytvořena nová definice finanční gramotnosti a odsouhlasen revidovaný Standard finanční gramotnosti⁴², který vymezil nově cílovou úroveň finanční gramotnosti u žáků základních i středních škol.

Z předchozí strategie (2010) vyplynul závazek provést její zhodnocení, měření a také revizi.⁴³ Měření a hodnocení bylo důležitým faktorem pro nově vznikající revidovanou strategii. MF provedlo v letech 2010⁴⁴ a 2015⁴⁵ měření finanční gramotnosti dospělé populace v ČR, které napomohlo získat data a informace pro nastavení politik a nových opatření v oblasti finančního vzdělávání a umožnilo mezinárodní srovnání. Ve zmiňovaném období

⁴¹ Tamtéž

⁴² MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategické dokumenty* [online] [cit. 2.6.2022] Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>

⁴³ MŠMT. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2010>, s. 25-27

⁴⁴ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2010* [online]. [cit. 2.6.2022] Dostupné z: [Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2010 | 2010 | Ministerstvo financí ČR – proč se finančně vzdělávat? \(mfcr.cz\)](https://www.mfcr.cz/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2010)

⁴⁵ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření finanční gramotnosti 2015: Kompletní výsledky* [online]. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2784>

bylo také provedeno šetření úrovně finanční gramotnosti 15letých žáků⁴⁶ organizované OECD, kterému se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole této práce. Výsledky tohoto šetření byly ale také v revizi NSFV zohledněny.

Oblast	Výsledky (očekávané výstupy)	Obsah (učivo)
Peníze	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení 2. Na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH 3. Objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny 4. Popíše vliv inflace na hodnotu peněz 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nakládání s penězi 2. Tvorba ceny 3. Inflace
Hospodaření domácnosti	<ol style="list-style-type: none"> 5. Sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů 6. Objasnit princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu 7. Vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti 5. Základní práva spotřebitelů
Finanční produkty	<ol style="list-style-type: none"> 8. Uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení 9. Uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice) 10. Uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing) 11. Vysvětlí význam úroku placeného a přijatého 12. Uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Služby bank, aktivní a pasivní operace 7. Produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků 8. Pojištění 9. Úročení

Tabulka 2 Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání pro 2. stupeň ZŠ (2007)

Zdroj: MF, MŠMT, MPO. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Aktualizovaná verze. Praha, Prosinec 2007, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf, s. 12-13 – vlastní zpracování

Revidovaná Národní strategie finančního vzdělávání 2.0⁴⁷, nahrazující původní strategii z roku 2010, byla schválena Usnesením vlády č. 20 ze dne 13. ledna 2020. NSFV definuje

⁴⁶ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření úrovně finanční gramotnosti* [online]. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/oecd/mereni-urovne-financni-gramotnosti>

⁴⁷ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. [online]. [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mf/strategie/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0>

hlavní cíle finančního vzdělávání, vymezuje prioritní cílové skupiny a role subjektů, které jsou do finančního vzdělávání zapojeny, a které určitým způsobem kvalitu jednotlivých finančně-vzdělávacích projektů standardizují.

Předchozí NSFV z roku 2010 se soustředila primárně na žáky základních a středních škol. Revidovaná NSFV do prioritních cílových skupin zařadila v rámci počátečního vzdělávání žáky základních a středních škol a v rámci dalšího vzdělávání dospělých nezaměstnané, příjemce pomoci hmotné nouze a seniory. S ohledem na vymezené cílové skupiny nová NSFV považuje za nutnost vzdělávat také stávající a budoucí pedagogy a zaměstnance veřejného sektoru, na které by se měl stát v následujícím období zaměřit. Pokud budou osoby z hlavních cílových skupin vzdělávány kvalifikovanými pedagogy, lze předpokládat, že tato skutečnost bude mít pozitivní dopad i na snížení celkových nákladů společnosti na ochranu spotřebitele a na sociální pomoc.⁴⁸

Přístup ke vzdělávání žáků a dospělých by měl být rozdílný. Stát prostřednictvím předškolního, základního a středního vzdělávání, vzdělávání v konzervatoři a vybraných oborů vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání zajišťuje počáteční finanční vzdělávání. Garantem tohoto vzdělávání je stát, zejména MŠMT, přičemž s odbornou implementací napomáhá MF. U vzdělávání dospělých se jedná spíše o finančně vzdělávací aktivity. Další finanční vzdělávání u prioritních cílových skupin zajišťuje také převážně stát prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPVS), MŠMT a Ministerstva vnitra (dále jen MV), odbornou podporu implementace poskytuje MF. Soukromý sektor, zejména profesní a spotřebitelská sdružení, neziskové organizace a vzdělávací instituce a média zajišťují další finanční vzdělávání u ostatních cílových skupin. Všichni účastníci finančního vzdělávání (jak poskytovatelé, tak příjemci), vzájemné vztahy mezi nimi a základní instituty (nástroje, principy), kterými se finanční vzdělávání realizuje jsou hlavními prvky systému finančního vzdělávání. Vzájemné vztahy mezi účastníky finančního vzdělávání jsou zobrazeny v Obrázku 2.⁴⁹

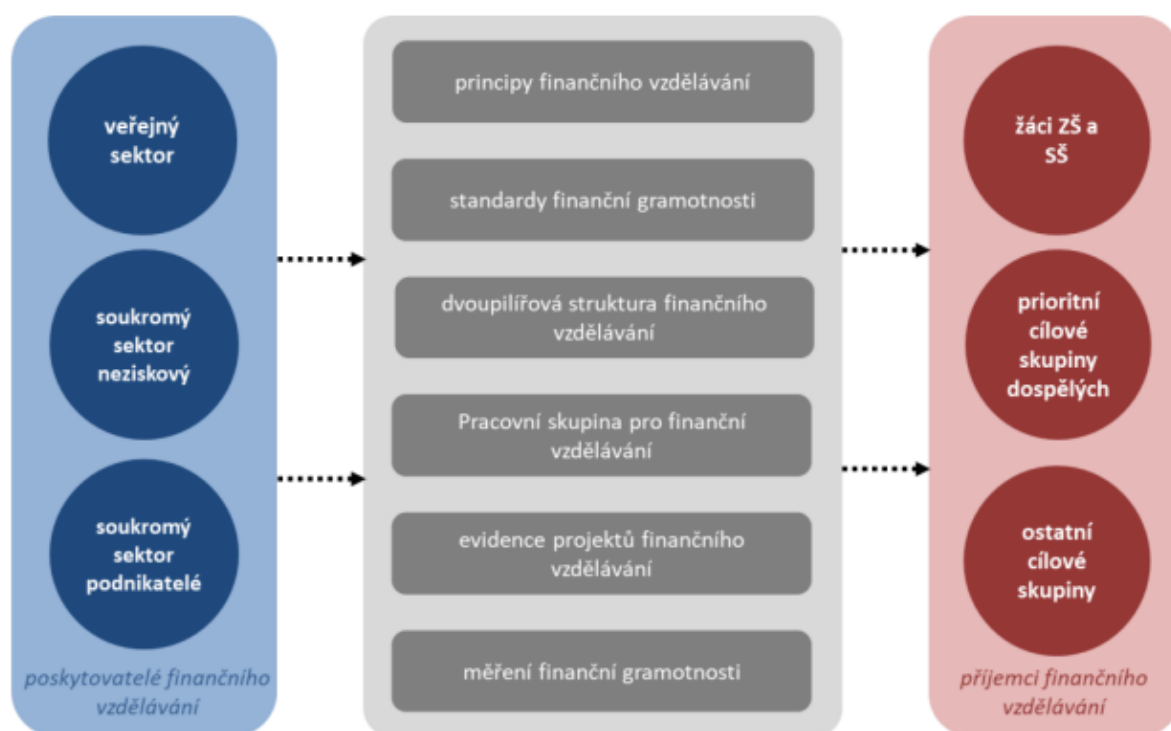
Řada subjektů, které se na finančním vzdělávání podílejí, plní bezesporu při realizaci tohoto vzdělávání důležitou roli. Za oblast finančního vzdělávání je odpovědné MF, které má za úkol

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ Tamtéž

vytvořit politiku a koncept finančního vzdělávání. MF zabezpečuje a zpracovává agendu finančního vzdělávání ve vztahu k orgánům Evropské unie, OECD a dalších mezinárodních organizací, zejména v Mezinárodní síti finančního vzdělávání INFE a jejich podskupinách, jako odborný konzultant napomáhá při implementaci finančního vzdělávání do RVP pro základní a střední vzdělávání a navazující školní vzdělávací programy.⁵⁰

Orgánem, které MF zřídilo a vede, je Pracovní skupina finančního vzdělávání (PSFV)⁵¹, která napomáhá k plnění cílů Národní strategie finančního vzdělávání, organizuje setkávání relevantních subjektů a mimo jiné projednává strategické, metodické a jiné dokumenty. Členy PSFV jsou zástupci relevantních ministerstev, ČNB, Kancelář finančního arbitra, zástupci škol a dalších vzdělávacích institucí, profesní a spotřebitelská sdružení a neziskové organizace.

Obrázek 2 Hlavní prvky systému finančního vzdělávání

Zdroj: MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0.* [online]. [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mf/strategie/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0>, s. 5

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ MINISTERSTVO FINANCÍ. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? Role PSFV a její činnosti.* [online]. [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/pracovni-skupina-pro-financni-vzdelavani/role-psfv-a-jeji-cinnost>

Koncepci, rozvoj vzdělávací soustavy a její stav má ve své gesci Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dle Národní strategie finančního vzdělávání⁵² MŠMT ve spolupráci s Národním pedagogickým institutem České republiky a Českou školní inspekcí

- implementuje standard finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů;
- zajišťuje metodickou podporu pedagogickým pracovníkům v oblasti finančního vzdělávání;
- zajišťuje další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti finančního vzdělávání;
- tvoří koncept pravidelného hodnocení výuky finanční gramotnosti ve školách;
- zajišťuje pravidelná hodnocení úrovně finanční gramotnosti žáků základních středních škol, včetně mezinárodního šetření PISA.

MŠMT mimo jiné podporuje zařazení finančního vzdělávání pro budoucí sociální a pedagogické pracovníky na vyšších odborných a vysokých školách a uděluje akreditace vzdělávacím institucím a vzdělávacím programům v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Základní a střední školy poskytují žákům povinné finanční vzdělávání v souladu s RVP. Ministr školství, mládeže a tělovýchovy vydal v lednu 2021 Opatření⁵³, kterým se v souladu s § 4 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon) mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání⁵⁴. Dle článku 3 tohoto oznámení zahájí školy poskytující základní vzdělávání výuku nejpozději od 1. září 2023 ve všech ročnících prvního stupně a od 1. září 2024 ve všech ročnících druhého stupně. RVP již zahrnuje standardy finanční gramotnosti, které byly v předchozích letech aktualizovány (2017) a pouze doporučeny k začlenění do školních vzdělávacích programů. Příklad očekávaných výstupů v rámci RVP je zobrazen v Obrázku 3.

Česká republika v oblasti finančního vzdělávání udělala od roku 2005, kdy se dostala problematika finanční gramotnosti více do povědomí lidí, velký pokrok. Reagovala na doporučení OECD, připravila systém budování finanční gramotnosti a následně vymezila standardem finanční gramotnosti cílovou úroveň finanční gramotnosti pro žáky na prvním

⁵² MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. [online]. [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mf/strategie/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0>, s. 9

⁵³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2021 [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56005/>

⁵⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2021 [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznacenyimi-zmenami.pdf>

a druhém stupni základních škol a na středních školách. V roce 2009 zavedla povinné finanční vzdělávání středních škol a následně v roce 2013 na základních školách. Reagovala na měření úrovně finanční gramotnosti významnou aktualizací standardů a implementovala je do rámcových vzdělávacích programů. V Národní strategii finančního vzdělávání 2.0 neopomenula zdůraznit důležitost vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti finančního vzdělávání, aby tito pracovníci mohli dále předávat nabyté zkušenosti z oblasti finanční gramotnosti. Veškeré aktuální kroky v oblasti finančního vzdělávání naznačují budování pevného vzdělávacího systému v oblasti finanční gramotnosti, který by měl mládeži napomoci k získání znalostí, dovedností a postojů, které povedou ke kvalifikovanému a zodpovědnému finančnímu rozhodování, a tím k dosažení finanční prosperity.

ČLOVĚK, STÁT A HOSPODÁŘSTVÍ	
Očekávané výstupy	
žák	
VO-9-3-01	<i>rozlišuje a porovnává různé formy vlastnictví, včetně duševního vlastnictví, a způsoby jejich ochrany, uvede příklady</i>
VO-9-3-02	<i>sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti</i>
VO-9-3-03	<i>na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení</i>
VO-9-3-04	<i>vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít</i>
VO-9-3-05	<i>uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu</i>
VO-9-3-06	<i>na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz</i>
VO-9-3-07	<i>rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků ze státního rozpočtu</i>

Obrázek 3 Ukázka z obsahu rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v části týkající se finanční gramotnosti (2021)

Zdroj: MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2021 [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznacenyimi-zmenami.pdf>, s. 64

2.3 Finančního vzdělávání ve vybraných zemích Evropské unie

Tato kapitola přibližuje zpracování finančního vzdělávání vybraných zemí EU (Slovenské republiky, Španělska, Nizozemí a Rakouska) z pohledu zpracování národních strategií a jejich implementace do rámcových vzdělávacích systémů. Slovenská republika byla vybrána pro porovnání, neboť nelze opomenout fakt, že v minulosti s Českou republikou tvořila jeden stát. Španělsko a Nizozemí jsou zeměmi, u kterých bylo k tomuto srovnání dohledat informace, a navíc každá z těchto zemí přistupuje k finančnímu vzdělávání rozdílným způsobem. Rakousko je uvedeno jako země, která k dnešnímu dni nemá vytvořenou národní strategii finančního vzdělávání.

2.3.1 Slovenská republika

Vláda *Slovenské republiky* (dále je SR) schválila na základě Usnesení vlády SR č. 447 ze dne 2. července 2008 *Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií* a uložila předsedovi vlády a ministrovi školství, vědy, výzkumu a sportu SR vypracovat v termínu do 30. října 2008 *Národný štandard finančnej gramotnosti*⁵⁵ (dále jen NŠFG) pro jednotlivé stupně vzdělávání. Dalším úkolem bylo danou strategii implementovat do všech státních vzdělávacích programů a zpracovat standardy finanční gramotnosti v termínu do 28. února 2009 a také vypracovat model dalšího vzdělávání pedagogických zaměstnanců v oblasti rozvoje finanční gramotnosti, zařadit strategii vzdělávání do vzdělávacích aktivit dalšího vzdělávání a informačního systému pro celoživotní poradenství a také do kvalifikační soustavy ve smyslu návrhu zákona o celoživotním vzdělávání (vše v termínu do 30. dubna 2009).⁵⁶

Pro splnění výše uvedených úkolů vznikla jako poradní orgán ministra školství *Medzirezortná expertná skupina pre finančnú gramotnosť*⁵⁷. Členy této skupiny jsou kromě

⁵⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SR, MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0* [online]. Bratislava. 2008 [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/11067.pdf>

⁵⁶ VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 447 z 2. júla 2008* [online]. 2008 [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: [uznesenie4472008.doc \(live.com\)](https://www.zbierka.sk/uznesenie/uznesenie4472008.doc)

⁵⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Vnútorne rezortné predpisy vydané v roku 2017. Príkaz ministra č. 31/2017, ktorým sa vydáva Štatút Medzirezortnej*

zástupců Ministerstva financí Slovenské republiky (dále jen MF SR), Ministerstva hospodářství Slovenské republiky (MH SR) také zástupci Finančního ředitelství SR, Státního pedagogického ústavu a Státní školní inspekce, Národní banky Slovenska a také např. zástupci Slovenské asociace pojišťoven a Slovenské bankovní asociace, aj. Mezi činnosti této skupiny patří předkládání odborného stanoviska a podkladů Ministerstvu školství, vědy, výzkumu a sportu Slovenské republiky (dále jen MŠVVaŠ SR) v oblasti implementace vzdělávání zaměřeného na podporu rozvoje finanční gramotnosti, předkládání návrhů na změnu NŠFG a metodiky pro zpracování a aplikaci témat finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základních a středních škol a také se mimo jiné podílí na tvorbě metodických a didaktických materiálů a publikací v oblasti finanční gramotnosti.⁵⁸ Mezinárodní expertní skupina splnila svůj úkol a v termínu do 30. října 2008 předložila návrh *Národního standardu finančnéj gramotnosti verzia 1.0*⁵⁹, který vymezil kompetence v oblasti finančního vzdělávání a managementu osobních financí a definoval finanční gramotnost jako:

„Finančná gramotnosť je schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti.

Finančná gramotnosť nie je absolútnym stavom, je to kontinuum schopností, ktoré sú podmienené premennými ako vek, rodina, kultúra či miesto bydliska. Finančná gramotnosť je označením pre stav neustáleho vývoja, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a neustále meniace sa ekonomické prostredie.“⁶⁰

Kompetence v tomto standardu jsou zaměřeny nejen na minimální úroveň znalostí a dovedností, ale také na úroveň vědomostí, orientaci a zkušenosti, kterých by měli dosáhnout absolventi středních škol. Tyto kompetence jsou uspořádány do třech oblastí:

1. *Témata, kompetence a částečné kompetence* – popisují vybrané poznatky, kterých by měl student dosáhnout a jsou rozdělena do vybraných oblastí:
 - a. Člověk v peněžní sféře;

expertnej skupiny pre finančnú gramotnosť [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.minedu.sk/vnutorne-rezortne-predpisy-vydane-v-roku-2017/>

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SR, MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0* [online]. Bratislava. 2008 [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/11067.pdf>, s.1

⁶⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SR, MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0* [online]. Bratislava. 2008 [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/11067.pdf>, s.2

- b. Zajištění finančních prostředků pro uspokojování životních potřeb – příjem a zaměstnání;
 - c. Plánování a hospodaření s peněžními prostředky;
 - d. Úvěr a dluh;
 - e. Spoření a investice;
2. *Očekávání* – popisují způsob, jakým by žáci měli být schopni aplikovat vědomosti a dovednosti při každodenních finančních rozhodnutích a činnostech;
 3. *Slovník základních pojmů* – obsahuje seznam definic koncipovaných jako pomůcka pro pochopení standardu finanční gramotnosti. Jeho obsahem je výběr základních klíčových termínů souvisejících s finanční gramotností.⁶¹

Mezi praktické způsoby použití tematických oblastí a očekávání lze zahrnout:

- rozsah znalostí, které by studenti měli získat a být schopni dané nabitě znalosti prakticky využít;
- usměrnění pro hodnocení publikačních vzdělávacích materiálů;
- rámec při tvorbě *státného vzdělávacího programu*⁶² a programů pro celoživotní vzdělávání;
- pomůcka při tvorbě učebnic a metodických materiálů (zde je důležité vytvářet materiály přiměřeně k věku žáka).⁶³

NŠFG verze 1.0 poskytla zřizovatelům škol, učitelům, tvůrcům státního vzdělávacího programu a autorům metodických materiálů důležitý návrh nově vznikajících programů a vymezila hodnotící rámec. Standard naznačil, jakými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi by měli žáci a absolventi středních škol disponovat, aby dokázali své poznatky a vědomosti propojit s realitou.

Na základě měnících se podmínek na finančním trhu, prošel NŠFG aktualizacemi a úpravami. Usnesením vlády Slovenské republiky č. 661 ze dne 13. listopadu 2013 bylo MŠVVŠ SR uloženo, aby ve spolupráci s MF SR aktualizovali obsah NŠFG, vypracovali

⁶¹ Tamtéž, s.4

⁶² *Štátné vzdelávacie programy* vymezujú všeobecné ciele škol a kľúčové kompetencie ve vyváženom rozvoji osobnosti žáků a rámcový obsah vzdelávání. Jsou východiskem pro vytvoření školských vzdělávacích programů, ve kterých jsou zohledněny specifické regionální podmínky a potřeby

⁶³ Tamtéž, s. 3

k tomuto standartu metodiku pro implementaci a aplikaci témat finanční gramotnosti do státního vzdělávacího programu základních a středních škol a následně předložili aktualizovanou zprávu o stavu vzdělávání zaměřeného na podporu finanční gramotnosti. Na základě tohoto usnesení schválilo Ministerstvo školství, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dne 31. března 2014 *Národný štandard finančnej gramotnosti verziu 1.1*⁶⁴. Účinnost tohoto standardu byla stanovena na 1. září 2014 pro začínající první ročníky. Revidovaný a aktualizovaný NŠFG 1.1 obsahoval redukovaný počet částečných kompetencí a očekávání, současně byl však jeho obsah rozšířen o problematiku významu boje proti korupci, ochranu proti praní špinavých peněz a ochranu finančních zájmů EU, oblast komunikace a určování různých způsobů komunikace v oblasti finančních záležitostí. Standard byl také doplněn o podrobnější a rozsáhlejší informace o hlavních nástrojích na ochranu spotřebitelů na finančních trhu v oblasti spotřebitelské výchovy, a to v souladu s *Koncepciou ochrany spotrebiteľov na finančnom trhu*,⁶⁵ kterou dne 8. ledna 2014 schválila vláda Slovenské republiky.⁶⁶ Následně MŠVVŠ SR schválilo dne 22. srpna 2014 s účinností od 1. září 2014 *Metodiku pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných škôl a stredných škôl*⁶⁷ včetně tří příloh, kde Příloha č. 1 schematicky znázornila způsob implementace finančního vzdělávání do vzdělávacího procesu středních škol a konzervatoří ve vztahu k odpovídajícímu stupni vzdělání, Příloha č. 2 obsahovala odborné texty k jednotlivým tématům NŠFG a součástí Přílohy č. 3 byl Slovník základních pojmů. Oproti NŠFG verze 1.0 se stal NŠFG verze 1.1. povinou součástí základního a středního vzdělávání s platností od 1. září 2014.

K další změně došlo v roce 2017, kdy reakcí na neustálé se měnící podmínky na finančním trhu a možnosti negativních dopadů byla aktualizace NŠFG a jeho optimalizace. Ministerstvo školství, vedy, výskumu a športu SR ve spolupráci s Medzirezortnou expertnou skupinou

⁶⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR, MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.1* [online]. Bratislava. 2008 [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: https://www.statpedu.sk/files/sk/metodicky-portal/metodicke-podnety/nsfg_1_1.pdf

⁶⁵ MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Koncepcia ochrany spotrebiteľov na finančnom trhu* [online]. [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=23164>

⁶⁶ MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Aktualizovaná správa o stave vzdelávania zameraného na podporu rozvoja finančnej gramotnosti* [online]. [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: https://lrv.rokovania.sk/data/att/146852_subor.docx

⁶⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR. *Metodika pro zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných škôl a stredných škôl* [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.minedu.sk/metodika-pre-zapracovanie-a-aplikaciju-tem-financnej-gramotnosti-do-skolskych-vzdelavacich-programov-zakladnych-skol-a-strednych-skol/>

pre finančnú gramotnosť vytvorilo *Národný štandard finančnej gramotnosti verziu 1.2*⁶⁸, ktorý schválilo MŠVVŠ SR dne 21. března 2017, s účinností od 1. září 2017. Nově byl NŠFG uspořádán pouze do šesti témat:

1. Finanční zodpovědnost spotřebitelů;
2. Plánování, příjem a zaměstnání
3. Rozhodování a hospodaření spotřebitelů;
4. Úvěr a dluh;
5. Spoření a investování;
6. Řízení rizik a pojištění.

Jednotlivá témata jsou rozepsána do částečných kompetencí, které jsou rozděleny do úrovní popsaných v Tabulce 3 tak, jak by je žáci měli být schopni prokázat.⁶⁹

Pro začlenění finančního vzdělávání do výchovně-vzdělávacího procesu byla opět MŠVVŠ SR vydána *Metodika pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných škôl a stredných škôl*⁷⁰, kterou MŠVVŠ SR schválilo dne 10. července 2018 s účinností od 1. září 2018. V souvislosti s implementací do státního vzdělávacího programu nešlo primárně o rozšiřování učiva a dalšímu zatěžování žáků z obsahového hlediska, ale o rozvoj finanční gramotnosti v rámci všech vyučovacích předmětů ve všeobecném i odborném vzdělávání.⁷¹

Standard finanční gramotnosti	Stupeň dosaženého vzdělávání
Úroveň 1	primární – první stupeň základních škol (1. – 4. ročník)
Úroveň 2	nižší střední vzdělávání – druhý stupeň základních škol, 1. – 4. ročník osmiletých gymnázií, 1. ročník bilingválního studia gymnázií nižší střední odborné vzdělávání – nižší sekundární střední odborné vzdělávání – sekundární
Úroveň 3	úplné střední všeobecné vzdělávání úplné střední odborné vzdělávání

Tabulka 3 Harmonizace Národního standardu finanční gramotnosti verze 1.2 a dosažený stupeň vzdělávání

Zdroj: MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR. *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2* [online]. [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.minedu.sk/narodny-standard-financnej-gramotnosti/>, s. 17 – vlastní úprava

⁶⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR. *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2* [online]. [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.minedu.sk/narodny-standard-financnej-gramotnosti/>

⁶⁹ Tamtéž, s. 1 - 4

⁷⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR. *Metodika finančnej gramotnosti* [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.minedu.sk/metodika-financnej-gramotnosti/>

⁷¹ Tamtéž, s.19

Jak vyplynulo ze zprávy⁷² o stavu vzdělávání zaměřeného na podporu rozvoje finanční gramotnosti vydané MF SR, je pro zajištění a zefektivnění procesu finančního vzdělávání nevyhnutelné zabezpečit kontinuální pokračování v činnostech, které zvyšují povědomí společnosti o finanční gramotnosti, neboť závěry z analýzy⁷³ stavu finančního vzdělávání ve Slovenské republice, která byla pod záštitou Nadácie Slovenskej sporiteľne provedena v letech 2018 – 2021 pro účely *Programu finančního vzdelávania a rozvoja finančnej kultury pre školy*⁷⁴, poukazují na jisté nedostatky, jako je například:

- dynamičnost inovací NŠFG oproti státnímu vzdělávacímu programu, což způsobuje nesoulad mezi těmito dvěma dokumenty;
- absence jednoznačného vymezení cílových skupin finančního vzdělávání;
- implementace finančního vzdělávání na základě NŠFG podle doporučené metodiky, avšak bez sledování úrovně finanční gramotnosti svých žáků a bez využití dostupných nástrojů pro evaluaci a hodnocení;
- zaměření samotného vzdělávání na NŠFG, a ne na rozvoj myšlení a samotnou kompetenci žáků v oblasti finanční kultury (využívání tematicky zakotvených zdrojů v NŠFG pro přípravy učitelů v hodinách), aj.⁷⁵

Slovenská republika schválila svůj první Národní standart finanční gramotnosti v roce 2008. Tento standard byl poprvé revidován a aktualizován v roce 2014, kdy byl v návaznosti na jeho aktualizaci vydán metodický dokument, který měl napomoci k implementaci finančního vzdělávání do vzdělávacího systému na úrovni základního a středního vzdělávání. Přílohy tohoto dokumentu specifikovaly základní tematické pojmy a odborné texty, které měli vyučující používat jako oporu ve výuce finanční gramotnosti. Další revize NŠFG byla provedena v roce 2017 a nově vymezila 6 témat oblastí finančního vzdělávání a harmonizovala tři úrovně znalostí s odpovídajícím stupněm vzdělání. I tato aktualizace musela být dle legislativy zapracována do státního vzdělávacího programu s účinností od 1.9.2018.

⁷² MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Aktualizovaná správa o stave vzdelávania zameraného na podporu rozvoja finančnej gramotnosti* [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: https://lrv.rokovania.sk/data/att/146852_subor.docx

⁷³ NADÁCIA SLOVENSKEJ SPORITEĽNE. *Diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v Slovenskej republike na účely programu FinQ (GAP analýza)* [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://finq.sk/docs/GAP%20analyza%20skratene%20final.pdf>, s.5

⁷⁴ FinQ. *O programe FinQ* [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://www.finq.sk/finq/sk/microsite#o-programe-finq>

⁷⁵ NADÁCIA SLOVENSKEJ SPORITEĽNE. *Diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v Slovenskej republike na účely programu FinQ (GAP analýza)* [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://finq.sk/docs/GAP%20analyza%20skratene%20final.pdf>, s.5

Finanční vzdělávání však ve Slovenské republice probíhá pouze jako součást všech vzdělávacích předmětů a průřezových témat. Zde se však nabízí otázka, proč i přes zavedený systém finančního vzdělávání mají školy potřebu reagovat na stagnující úroveň finanční gramotnosti u mladých lidí a podněcují vznik programů na podporu finančního vzdělávání u neziskových organizací.

2.3.2 Španělsko

Španělsko v současné době provádí aktualizaci již třetí národní strategie (2018–2021) prostřednictvím *National Securities Market Commission* and *Central Bank* (Národní komise pro trh s cennými papíry a Centrální banka Banco de España). Předchozí dvě strategie byly již zavedeny v letech 2008–2012 a 2013–2017. Současným cílem je snaha o zlepšení finanční gramotnosti podle zásad, mezi které jsou zahrnuty:

- Inkluzivita – nevylučuje žádnou část populace a pokrývá všechny finanční produkty a služby;
- Spolupráce – zahrnuje závazek obou orgánů finančního dohledu k úzké spolupráci;
- Kontinuita – má být trvalá;
- Měření a hodnocení – odvedená práce musí být vyhodnocena, aby zajistila její účinnost a identifikovala oblast pro zlepšení aj.⁷⁶

V nejnovější národní strategii jsou prioritami rozvoj programů finančního vzdělávání na školách, rozvoj spolupráce mezi zúčastněnými stranami a kodex chování pro činnosti finančního vzdělávání. Jakmile těchto cílů bude dosaženo, přesune se mezi nové cíle vypracování plánu hodnocení a monitorování.⁷⁷

Program finančního vzdělávání ve školách je jedním z pilířů národní strategie vzdělávání a byl zahrnut do *Financial Education Plan* (Plánu finančního vzdělávání) na období let 2008 až 2012. Po zavedení prvního pilotního projektu programu ve školním roce 2010/2011 bylo provedeno zhodnocení tohoto programu a také nových zjištění a zkušeností s cílem využití

⁷⁶ OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>, s. 14

⁷⁷ OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>, s. 14

nových informací pro budoucí implementaci programu do vzdělávacího systému. Pozitivní výsledky přispěly k rozhodnutí pokračovat v realizaci programu a rozšířit jeho rozsah. Tato zkušenost ukázala na důležitost hodnocení programů v rámci národní strategie, což bylo následně zahrnuto i do další fáze plánu finančního vzdělávání, která proběhla v letech 2013 až 2017. Nově bylo navrženo hodnocení pro testování žáků 4. ročníků středních škol v průběhu školního roku 2014/2015. Z šetření vyplynuly závěry, že žáci daný program považovali za užitečný z hlediska každodenního života a porozumění prostředí, ve kterém žili. Byla zjištěna pozitivní změna týkající se jejich postojů a přesvědčení o existenci finančních potíží. Výukové materiály považovali jak žáci, tak i pedagogičtí pracovníci za vhodné.⁷⁸

2.3.3 Nizozemí

OECD zhodnotilo národní strategii v Nizozemí⁷⁹ jako cíle projektu/programu a roční cíle, které jsou zahrnuty v projektových nebo programových plánech a ročních plánech a jsou podle toho vyhodnocovány. Z výsledků jsou pak následně prováděny intervence v oblasti finanční gramotnosti v oblasti úspor, obezřetnosti při žádostech o úvěr a vyhýbání se úvěrům pro spotřební účely. Jde o finanční rámec ochrany spotřebitele s cílem zlepšit důvěru ve finanční systém a zdokonalení přístupu k informacím, jaká jsou práva spotřebitelů a případně zajištění a získání okamžité pomoci tak, aby se předešlo finančním potížím.⁸⁰

Platforma *The Money Wise Platform* a její národní strategie mají stanoveny kvantifikovatelné cíle, které jsou součástí hlavních cílů národní strategie. Mezi tyto cíle lze zařadit:

1. Finanční přípravu na budoucnost;
2. Strukturální podporu finančních dovedností ve škole;

⁷⁸ OECD/INFE POLICY HANDBOOK. *National strategies for financial education* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>, s. 99–100

⁷⁹ OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>, s. 18

⁸⁰ Tamtéž, s.30

3. Zranitelné skupiny (osoby distancované od trhu práce, osoby s nižším socioekonomickým postavením a jejich děti, osoby s kolísajícími příjmy, lidé počítačově negramotní, senioři, aj.);
4. Posílení spolupráce se stávajícími potenciálními zúčastněnými stranami;
5. Inovace a výzkum;⁸¹

Před definováním národní strategie pro finanční vzdělávání byla v roce 2007 provedena studie, jejíž hlavním cílem bylo identifikovat konkrétní oblasti finanční gramotnosti a vytvořit základní linii, podle které bude případný pokrok měřitelný.⁸² Nizozemský *National Institute for Family Finance Information* (Národní institut pro informace rodinných financí – Nibud) svým monitoringem finančního chování obyvatelstva napomohl k vymezení rámce základních kompetencí a osnov finanční gramotnosti pro mládež. V roce 2009 v rámci programu *Learning to Manage Money* (Naučte se hospodařit s penězi) stanovil vzdělávací cíle a kompetence pro věkovou kategorii 6 až 23 let. Následně pak v roce 2013 své cíle a kompetence přepracoval vymežil nové kompetence a cíle pro mládež ve věku 6–17 let.⁸³

2.3.4 Rakousko

Z pohledu národního kontextu se Rakousko vyznačuje širokou spoluprací mezi veřejným a soukromým sektorem, pod dohledem *Ministry of Education* (Ministerstvo pro vzdělávání). Finanční vzdělávání je zařazen do vzdělávacího systému pouze jako dobrovolný předmět, přesto je součástí kurikula v rámci jiných vyučujících předmětů jako je například matematika, ekonomie, sociální vědy aj. V srpnu 2020 *Federal Ministry of Finance* (Ministerstvo financí) zahájili univerzální projekt pod názvem “*Getting Austria fit for the financial future*” (Přizpůsobení Rakouska k finanční budoucnosti), který má vést k vypracování národní

⁸¹ Tamtéž, s. 30-31

⁸² OECD/INFE POLICY HANDBOOK. *National strategies for financial education* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>, s. 28

⁸³ OECD. *OECD/INFE Core competencies framework on financial literacy for youth* [online]. 2015, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf>, s.28

strategie.⁸⁴ První fáze tohoto projektu byla plánována na leden 2021. Následné zpracování celostátní strategie je naplánováno do konce roku 2022.⁸⁵

2.4 Finančního vzdělávání ve vybraných zemích světa

Pro srovnání s Českou republikou a vybranými zeměmi Evropské unie jsou v této kapitole popsány systémy vzdělávání na Novém Zélandu a v Japonsku.

2.4.1 Nový Zéland

Finanční způsobilost byla poprvé na Novém Zélandu rozvinuta v roce 2005 *Commission for Financial Literacy and Retirement Income NZ* (Komisí pro finanční gramotnost a důchodový příjem Nového Zélandu), nyní *Commission for Financial Capability* (Komise pro finanční kvalifikaci). Byly vyzkoušeny ve školách a revidovány jako součást roční série případových studií zahrnující všechny ročníky základního a středního vzdělávání.⁸⁶ V roce 2007 *Ministry of Education* (Ministerstva pro vzdělávání) ve zprávě *Development of the Financial Capability Progressions*⁸⁷ (Rozvoj progresse finanční kvalifikace) definovalo pojem finanční schopnosti.

“Financial capability is the skills, knowledge, and dispositions that enable a person to make well-informed financial decisions throughout their lives” (Finanční kvalifikaci jsou dovednosti, znalosti a dispozice, které člověku umožňují činit dobře informovaná finanční rozhodnutí po celý život – vlastní překlad).

⁸⁴ EUROPEAN BANKING FEDERATION. *Financial literacy playbook for Europe* [online]. 2020, [cit. 12.6.2022] Dostupné z: <https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2020/11/EBF-Financial-Literacy-Playbook-for-Europe.pdf>

⁸⁵ FEDERAL MINISTRY REPUBLIC OF AUSTRIA.FINANCE. Blümel: *“Getting Austria fit for the financial future”* [online] [cit. 12.6.2022] Dostupné z: <https://www.bmf.gv.at/en/press/press-releases/2020/September-2021/BI%C3%BCmel---Getting-Austria-fit-for-the-financial-future-.html>

⁸⁶ MINISTRY OF EDUCATION. *Financial capability. Development of the Financial Capability Progressions* [online]. 2015 [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://nzcurriculum.tki.org.nz/Curriculum-resources/Financial-capability/Financial-capability-progressions>

⁸⁷ MINISTRY OF EDUCATION. *Financial capability. Development of the Financial Capability Progressions* [online]. 2015 [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://nzcurriculum.tki.org.nz/Curriculum-resources/Financial-capability/Financial-capability-progressions>, s. 1

V dokumentu *The New Zealand Curriculum*⁸⁸ vydaném Ministerstvem pro vzdělávání v roce 2007 byla ve vzdělávacích oblastech vyzdvížena důležitost vytváření vzdělávacích programů vhodných pro potřeby a zájmy studentů, které povedou k rozvoji finančních schopností studentů a jejich užití tak, aby dosáhli správných finančních rozhodnutí v průběhu celého života. V roce 2014 došlo k progresi finanční způsobilosti⁸⁹, která obsahovala navrhované výstupy v oblasti finanční gramotnosti napříč řadou oblastí učení.

National Strategy for Financial Capability (Národní strategie pro finanční kvalifikaci) v roce 2015 předložila *Commission for Financial Capability* (Komise pro finanční kvalifikaci, CFFC). Ta připravila návrh diskusního dokumentu, který ji měl přinést zpětnou vazbu od zúčastněných stran. Část těchto informací pak následně začlenila do konečné verze národní strategie. Tento dokument napomáhá k implementaci strategií s identifikací aktivit – diskuse, učení, plánování, zadluženost a úspory, investice. Pro každou z těchto aktivit dokument stanovuje jasné cíle, kterých má být dosaženo do roku 2025 a nastavuje je dle přesně vymezených hodnot.⁹⁰

Revize a aktualizace Národní strategie pro finanční kvalifikaci, která byla zahájena v dubnu 2021 má sjednotit komunitu finančních schopností v zemi s vizí dosažení tří cílů:

1. Konzistentní obsah – zajištění jednotného zasílání zpráv a jazyka;
2. Spolupráce – posilování a podpora spolupráce a komunikace, zjištění, co funguje a kde jsou mezery, vývoj základního sdíleného rámce pro hodnocení a posouzení dopadu;
3. Demystifikace peněz – zajištění, aby lidé věděli, jak o penězích hovořit, učit se a plánovat prostřednictvím meziodvětvových iniciativ a kampaní.⁹¹

Cíle, na které se národní strategie zaměřuje by měly vést ke zlepšení finanční gramotnosti obyvatelstva. I když neexistuje žádný konkretizovaný plán hodnocení, jsou data o finančních

⁸⁸MINISTRY OF EDUCATION. *The New Zealand Curriculum Online* [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://nzcurriculum.tki.org.nz/The-New-Zealand-Curriculum#collapsible14>

⁸⁹ MINISTRY OF EDUCATION. *Financial capability. Financial Capability Progressions* [online] [cit. 12. 6. 2022] Dostupné z: <https://nzcurriculum.tki.org.nz/Curriculum-resources/Financial-capability/Financial-capability-progressions>

⁹⁰ OECD/INFE POLICY HANDBOOK. *National strategies for financial education* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>, s. 67

⁹¹ OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>, s. 14

schopnostech obyvatel stále shromažďována. Od roku 2017 a v letech 2018 a 2019 probíhal *Financial Capability Barometer survey* (Průzkum finanční kvalifikace), jehož výsledky poskytly zpětnou vazbu o tom, na čem jednotlivcům v jejich každodenním životě záleží, pokud chtějí dosáhnout svého finančního cíle.⁹²

System finančního vzdělávání byl na Novém Zélandě zaveden již od roku 2007 a v roce 2014 došlo k jeho revizi a aktualizaci. Finanční vzdělávání je zde aplikováno do více vzdělávacích oblastí. Zavedení finančního vzdělávání však vůbec časově nesouviselo s Národní strategií pro finanční kvalifikaci, která byla předložena jako dokument k diskusi až v roce 2015. V rámci probíhající aktualizace strategie, která si jako jeden z cílů vymezila spolupráci, možná dojde k vzájemnému splynutí a k návaznosti systému finančního vzdělávání v souladu s národní strategií.

2.4.2 Japonsko

Finančnímu vzdělávání je v Japonsku ve školství zahrnuto již od roku 1970. Zajímavostí však je, že v Japonsku existují dvě Národní strategie pro finanční vzdělávání, a to z roku 2005 a z roku 2007, které prošly revizí v roce 2013 a v roce 2016. Cílem první strategie byla propagace finanční gramotnosti u populace a následně zlepšení životní úrovně jednotlivců, zlepšení kvality finančních produktů dodávaných na trh a přispívání k hospodářskému růstu prostřednictvím navýšení financování v rozvíjejících se odvětvích. Až druhá strategie z roku 2007 měla za cíl podporu finančního vzdělávání ve školách.⁹³ Na základě šetření OECD, jehož předmětem byly národní strategie finančního vzdělávání, vydalo OECD v roce 2015 publikaci *National strategies for financial education*⁹⁴, která poskytla důležité informace v oblasti finančního vzdělávání a také zdůraznila hlavní trendy v národních strategiích po celém světě, shrnula některé relevantní zkušenosti se zaváděním finančního vzdělávání na školách a upozornila na existenci programů na podporu rozvoje pedagogických pracovníků a připravenosti specializovaných pedagogických materiálů. Dle sdělení OECD bylo v Japonsku v roce 2008 a 2009 finanční vzdělávání součástí národního kurikula a zahrnuto

⁹² Tamtéž, s. 19

⁹³ OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>, s. 13

⁹⁴ OECD/INFE POLICY HANDBOOK. *National strategies for financial education* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>,

do mezipředmětové výuky (sociální studia, ekonomika domácnosti, mravní výchova) jak na primární úrovni, tak i na středních školách.⁹⁵

V roce 2011 byl v Japonsku proveden první *Financial Literacy Survey (Japan)*, (Průzkum finanční gramotnosti – Japonsko), který byl zaměřen na osoby starší 17 let. Cílem bylo zjistit získané vědomosti a jejich použití ve finančních otázkách (Central Council for Financial Services Information, 2012). V Japonsku také probíhají měření finanční gramotnosti u konkrétních cílových skupin. V roce 2006 a 2011 byl proveden *Survey on Life and Money of Children* (Průzkum o životě a penězích dětí), který zkoumal u žáků a studentů základních škol, nižších středních škol a středních škol základní znalosti o ekonomice a finančním systému, povědomí o peněžních prostředcích a každodenním životě a životních rozhodnutích souvisejících s penězi.⁹⁶

V listopadu 2012 založila *Financial Services Agency of Japan*, (Agentura pro finanční služby Japonska – dále jen FSA) *Study Group on Financial Education* (Studijní skupina pro finanční vzdělávání) v rámci *Financial Research Center* (Centrum finančního výzkumu) se zapojením odborníků z relevantních ministerstev a dalších vládních organizací, jako je *Central Council for Financial Services Information* (Centrální rada pro informace o finančních službách – CCFSI). Tato skupina do dubna 2013 uskutečnila sedm jednání, na základě kterých následně ve své zprávě navrhla budoucí postup pro finanční vzdělávání, přičemž vzala v úvahu výsledky provedených testů. Jednala o definování základních kompetencí (společného minimálního standardu finanční gramotnosti). Zpráva byla podkladem k implementaci politik finančního vzdělávání v Japonsku a upozornila:

- že v Japonsku existují různé instituce podporující finanční vzdělávání, proto je nutné účinněji a efektivněji sdílet společnou minimální úroveň finanční gramotnosti a zajistit potřebné finanční prostředky na různé činnosti a vyvarování se duplicitního úsilí mezi těmito institucemi;
- že je nutné zajistit pro související orgány s budoucí propagací finančního vzdělávání pevnější postavení a za tímto účelem ustanovit výbor *Committee for the Promotion of Financial Education* (Výbor pro podporu finančního vzdělávání) pomocí rozsáhlé národní teatrální sítě CCFSI.⁹⁷

⁹⁵ Tamtéž, s. 106

⁹⁶ Tamtéž, s. 32

⁹⁷ Tamtéž, s. 66

Z hodnotící zprávy OECD⁹⁸ o národních strategiích finančního vzdělávání vyplynulo, že z dat průzkumů finanční gramotnosti v Japonsku je získávána zpětná vazba o znalostech a dovednostech testovaných osob v oblasti financí. Výbor pro finanční vzdělávání sleduje různé ukazatele jako např. počet účastníků na vzdělávacích akcích, počet studentů na přednáškách. Tato provedená šetření jsou využívána pro aktualizace národní strategie. Pravidelné hodnocení pak poukazuje na míru znalostí a dovedností účastníků hodnocení, což může být měřítkem úspěchu finančního vzdělávání.⁹⁹

⁹⁸ OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 12.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>

⁹⁹ Tamtéž, s. 22

3 SROVNÁNÍ ANALÝZY DAT MEZINÁRODNÍHO ŠETŘENÍ PISA

V současné době je členem OECD 38 zemí, které mají možnost se jako členové účastnit mezinárodní mnohostranné spolupráce členských zemí OECD v oblasti vzdělávání. Jednou z aktivit OECD, do které jsou zapojeny jak všechny členské země, tak i další země a ekonomické regiony, jejichž počet nadále roste, je mezinárodní šetření *Programme for International Student Assessment* (Program pro mezinárodní hodnocení žáků, dále jen PISA). Toto šetření je považováno za největší a nejdůležitější v oblasti měření výsledků vzdělávání žáků. Provádí se většinou u patnáctiletých žáků, kteří se nacházejí v posledních ročnících povinné školní docházky a je navrženo tak, aby v jednotlivých zemích poskytovalo tvůrcům školské politiky důležité informace nejen o fungování jejich školských systémů a vývojových trendech, ale také umožnilo mezinárodní srovnání. Při PISA šetřeních nejsou zkoumány pouze vědomosti žáků, ale důraz je kladen na dovednosti neboli tzv. funkční gramotnosti žáků. Od roku 2000 je testována čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost v tříletých cyklech, z nichž vždy je jedna z gramotností hlavním předmětem šetření.¹⁰⁰

Každý cyklus testování je doplněn o volitelné moduly a je pouze na volbě dané země, zda se do testování zapojí či nikoliv. Koncepční rámec pro testování dané gramotnosti je aktualizován každých 9 let, aby co nejlépe vystihl aktuální stav znalostí a společenský vývoj.

Česká republika se zapojila do volitelného modulu finanční gramotnost v roce 2012, a plánovala účast v dalším testování po 9 letech, tj. v roce 2021.¹⁰¹ Cyklus šetření byl však z důvodu pandemie Covid-19, která způsobila celosvětovou absenci žáků ve školách, odložen na rok 2022. Na základě uvedených skutečností budou následně porovnávána data o finanční gramotnosti z šetření PISA 2012, neboť výsledky z právě probíhajícího testování budou nejdříve k dispozici v roce 2023, popř. až v roce 2024. Finanční gramotnost byla v rámci tříletých cyklů testována jak v roce 2015, tak i v roce 2018 bez účasti České republiky.

¹⁰⁰ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *O šetření PISA* [online]. [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Mezinarodni-setreni/PISA/O-setreni-PISA>

¹⁰¹ Tamtéž

3.1 Srovnání analýzy dat Mezinárodního šetření PISA 2012 – finanční gramotnost

Stále více zemí projevuje snahu o rozšíření finančního vzdělávání do kurikulárního rámce a vytvářet tak prostřednictvím povinného finančního vzdělávání nezbytná preventivní opatření mladistvých v oblasti finančního rozhodování. Pro začleňování programu finančního vzdělávání do škol, vytvoření národních strategických plánů pro finanční vzdělávání, identifikaci priorit, bylo nutné získat vysoce kvalitní data mapující úroveň finanční gramotnosti.

Od testování finanční gramotnosti PISA 2012 se očekávalo, že poskytne:

- informace o nedostatcích ve finančních znalostech patnáctiletých;
- informace o tom, zda finanční vzdělávání poskytované školou přispívá ke zvýšení úrovně finanční gramotnosti;
- možnost srovnání strategií finančního vzdělávání mezi zeměmi;
- příležitost k prozkoumání zkušenosti jednotlivých zemí ve srovnání s jinými;
- data, na základě kterých lze vyhodnotit dopad finančního vzdělávání ve školách.¹⁰²

Do PISA testů jsou zařazeni žáci dle určitého věku, nikoliv podle ročníku, který právě studují. Jelikož ve většině členských států OECD je ukončení povinné školní docházky přibližně v 15 letech žáka, je také tento věk stanoven pro testování. V ČR je většina těchto žáků v 9. či nižších ročnících základních škol a víceletých gymnázií a zbývající část na středních odborných školách s maturitou, středních odborných školách bez maturity nebo jsou žáky speciálních škol.¹⁰³

¹⁰² ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Koncepční rámce (metodika šetření), 2012 – finanční gramotnost* [online]. [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/cz/Mezinarodni-setreni/PISA/Koncepcni-ramce-\(metodika-setreni\)-\(1\)](https://www.csicr.cz/cz/Mezinarodni-setreni/PISA/Koncepcni-ramce-(metodika-setreni)-(1)), s. 8

¹⁰³ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *O šetření PISA* [online]. [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Mezinarodni-setreni/PISA/O-setreni-PISA>

3.1.1 Metoda měření (PISA)

Testování finanční gramotnosti PISA 2012 se účastnilo celkem 18 zemí: Austrálie, Belgie, Česká republika, Estonsko, Francie, Chorvatsko, Itálie, Izrael, Kolumbie, Lotyšsko, Nový Zéland, Polsko, Ruská federace, Slovensko, Slovinsko, Šhangaj (Čína), Španělsko a USA.¹⁰⁴

Podobu hodnotících nástrojů včetně použitých textových úloh ovlivňuje způsob, jakým je oblast finanční gramotnosti popsána a uspořádána. Toto šetření se zaměřovalo na tři klíčové prvky:

1. Obsah – znalosti a vědomosti které jsou zapotřebí k řešení zadané finanční úlohy v obsahové kategorii: Kategorie „peníze a transakce“, Kategorie „plánování a hospodaření s financemi“, Kategorie „riziko a výnos“, Kategorie „finanční prostředí“;
2. Proces – popis schopnosti žáků rozeznat a správně použít pojmy ve zkoumaných oblastech, porozumění danému problému, jeho analýza, vyhodnocení a návrh řešení. Pro účely hodnocení testování byly stanoveny kategorie procesů: Proces „identifikace finančních informací“, Proces „analyzování informací ve finančním kontextu“, Proces „vyhodnocování finančních záležitostí“, Proces „uplatnění finančních znalostí a porozumění“;
3. Kontexty – situace, v nichž jsou uplatňovány finanční znalosti a dovednosti. V PISA byly definovány kontexty: Oblast „vzdělávání a práce“, Oblast „domov a rodina“, „Osobní sféra“, „Společenská sféra“.¹⁰⁵

Testování finanční gramotnosti PISA 2012 se zúčastnila 29 000 žáků se všech 18 zemí. V ČR se z náhodně vybraného vzorku maximálně 43 patnáctiletých žáků vyplňovalo test finanční gramotnosti nejvýše 8 žáků, což v součtu z celkem 288 zapojených škol bylo celkem 1 207 žáků. Test z finanční gramotnosti byl v papírové podobě. Na vyřešení celkem 40 úloh měli žáci celkem 2 hodiny čistého času, do kterých však byly započítány bloky z matematické a čtenářské gramotnosti. Testové otázky byly seskupeny do tematických celků a měly společný úvod. Zkušenosti z finanční gramotnosti byly ještě následně po ukončení testování ověřeny

¹⁰⁴ OECD. *OECD PISA financial literacy assessment of students* [online]. [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/oecd-pisa-financial-literacy-assessment.htm>

¹⁰⁵ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PISA 2012. Finanční gramotnost patnáctiletých žáků* [online] Praha. 2014 [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/resources/pdfs/Zprava_PISA_financni_gramotnost.pdf

16 otázkami, na které žáci odpovídali. Celý test PISA byl ještě doplněn o žákovský a školní dotazník.¹⁰⁶

Výsledky žáků v testech jsou v rámci projektu PIS prezentovány dvěma různými způsoby:

1. Bodovým ohodnocením: vyjadřuje úspěšnost žáka v řešených testových úlohách (prvotně přiděleno 500 bodů, výsledky jsou podle této hodnoty převáděny, skóre je používáno ve škálách srovnávajících různá kritéria)
2. Dosažením gramotnostních úrovní: úroveň 1 se vyznačuje nejnižšími výsledky z důvodu ovládnutí pouze nejjednodušších dovedností, nejmenších schopností a znalostí, úroveň 5 vypovídá o nejlépe rozvinutých dovednostech a vynikajících schopnostech a znalostech žáka.

V rámci PISA testování je za základní úroveň stanovena úroveň druhá. Žáci, kteří této úrovni nedosáhnou, mohou v budoucnu čelit v oblasti finanční gramotnosti značným problémům.¹⁰⁷

3.1.2 Srovnávání výsledků

V testu finanční gramotnosti se čeští žáci zařadili mezi 7 zemí s nadprůměrnými výsledky, kdy dosáhli bodového skóre 513. Od jednoznačně nejlepšího průměrného výsledku tj. 603 bodů, kterého dosáhli žáci ze Šanghaje, byla Česká republika vzdálena o 90 bodů. Od druhé Belgie (541 bodů) a třetího Estonska (529 bodů) však ČR dělilo již jen 22 a 16 bodů. Dosažené výsledky českých žáků jsou srovnatelné s výsledky žáků Nového Zélandu (520 bodů) a Polska (510 bodů). Statisticky nižšího bodového skóre dosáhli žáci Francie (486 bodů), Španělska (484 bodů) nebo Slovenska (470 bodů). Průměrné výsledky všech zemí jsou uvedeny v Grafu 1.¹⁰⁸

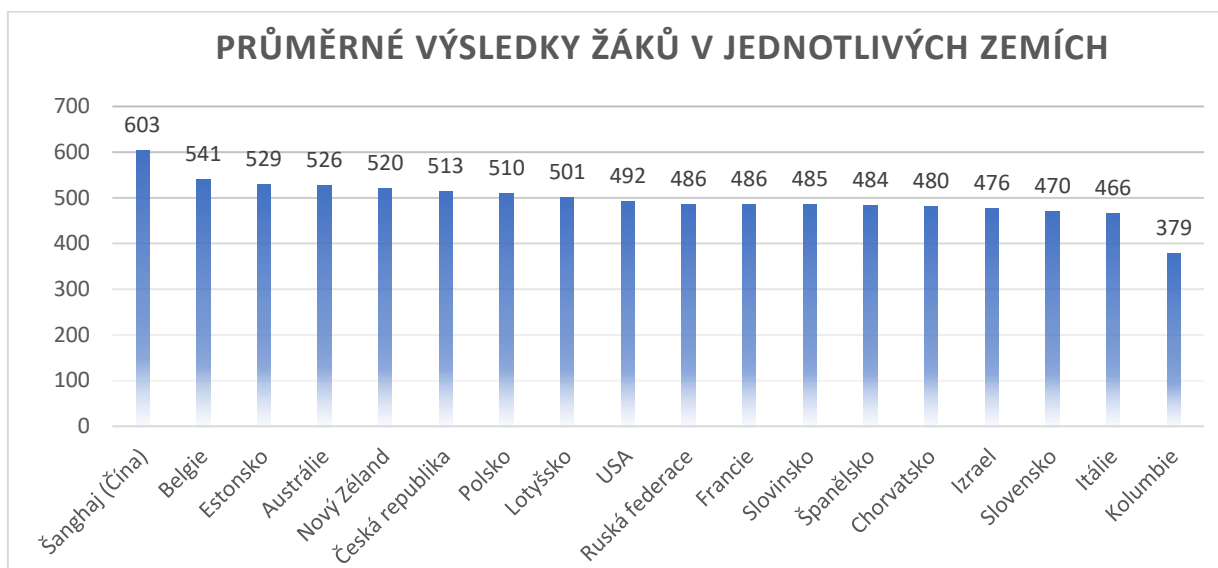
Podrobnější a z pohledu zaměření této práce také významnější výsledky žáků nabízí Graf 2, v němž jsou uvedeny a sestupně seřazeny skupiny žáků podle podílu, kterého dosáhli v různých úrovních finančních gramotností. Nejlepších výsledků dosáhli opětovně žáci ze Šanghaje (Číny), jejichž podíl žáků na úrovni 1 je pouze 2 % a zároveň vykazují nejvyšší podíl (43 %) žáků na vzdělanosti úrovni 5 a (32 %) žáků na úrovni 4. Česká republika má výrazně nižší podíl žáků, jejichž výsledky jsou na hranici minimální úrovně nebo pod ní. Nejsilnější zastoupení je

¹⁰⁶ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PISA 2012. Finanční gramotnost patnáctiletých žáků* [online] Praha. 2014 [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/resources/_pdfs/_Zprava_PISA_financi_gramotnost_.pdf, s. 5-6

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 7

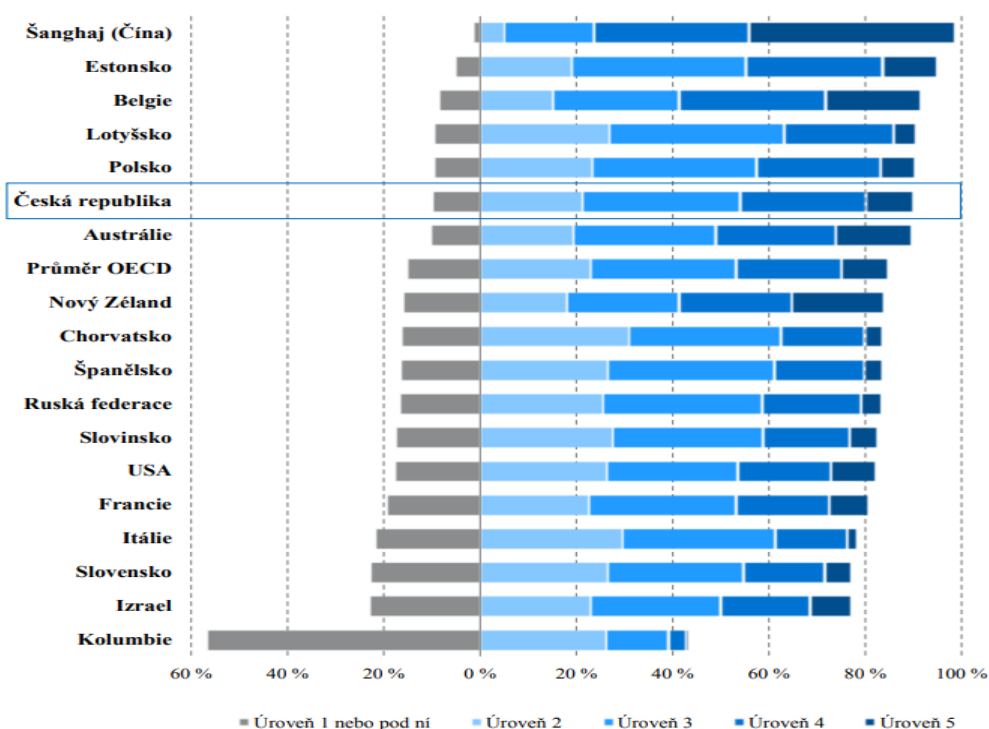
¹⁰⁸ Tamtéž, s. 8

na úrovni průměrných hodnot testovaných zemí. Nejslabší zemí je Kolumbie, což je zcela ovlivněno sociokulturním pozadím země.

Graf 1 Průměrné výsledky žáků v jednotlivých zemích

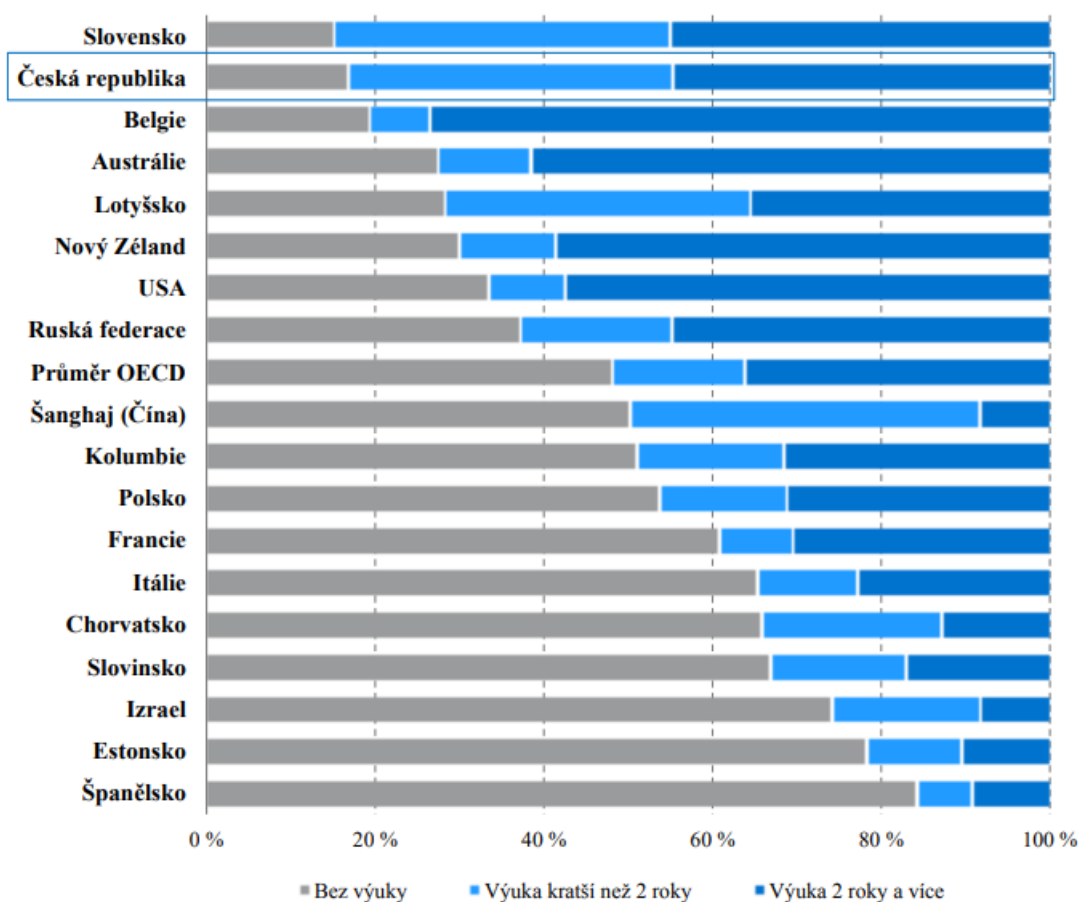
Zdroj: ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PISA 2012. Finanční gramotnost patnáctiletých žáků* [online] Praha. 2014 [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/resources/pdfs/Zprava_PISA_financi_gramotnost.pdf, s 8 – vlastní úprava

Graf 2 Podíly žáků na jednotlivých úrovních finanční gramotnosti

Zdroj: ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PISA 2012. Finanční gramotnost patnáctiletých žáků* [online] Praha. 2014 [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/resources/pdfs/Zprava_PISA_financi_gramotnost.pdf, s. 9

Součástí PISA tetování byl také školní dotazník, ve kterém ředitelé odpovídali, zda se jejich žáci účastnili nějakou formou finančního vzdělávání ve škole či nikoliv. Součástí Rámcového vzdělávacího programu bylo finanční vzdělávání až od 1. září 2013, ale i přes to z výsledků vyplynulo, jak je znázorněno v Grafu 3, že se finančního vzdělávání v České republice účastnilo zhruba 83 % patnáctiletých českých žáků, což je druhý největší počet ze všech zemí. Z grafu dále vyplynulo, že i když žáci SR měli dostatečný prostor pro finanční vzdělávání, v celkovém šetření se ale umístil na 16 místě z 18 zemí, což lze považovat za dostatečně velký problém. Na druhou stranu Estonsko, kde žáci neměli takový přístup k finančnímu vzdělávání v testování uspěli jako třetí nejlepší.

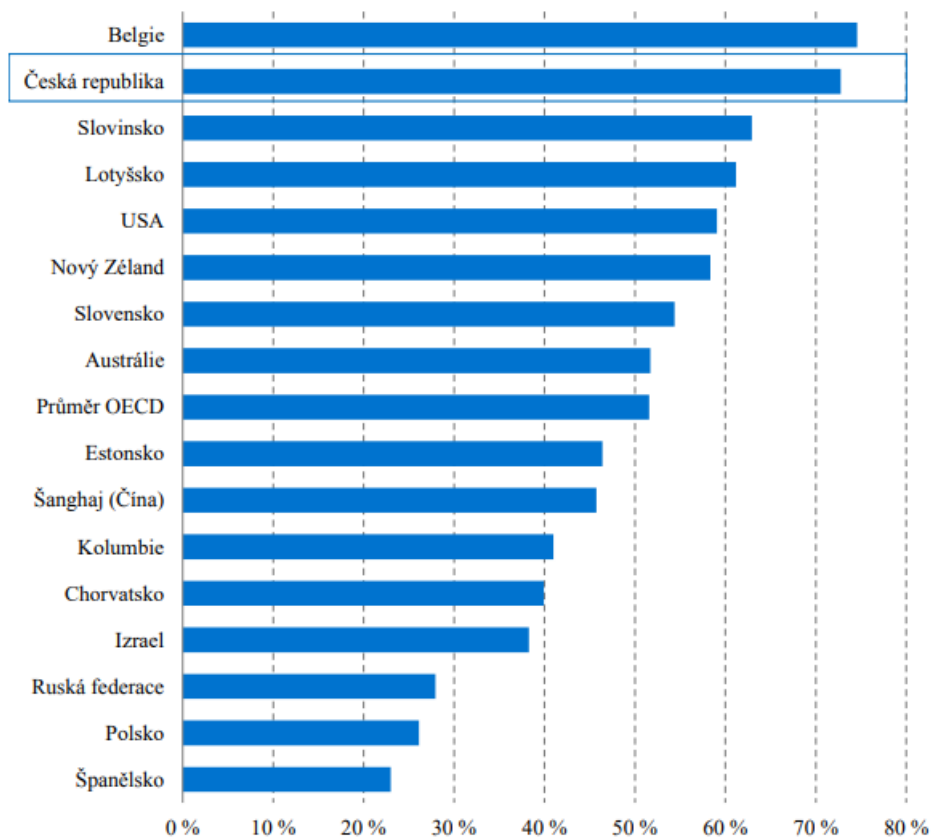

Graf 3 Žáci podle délky výuky finanční gramotnosti

Zdroj: ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PISA 2012. Finanční gramotnost patnáctiletých žáků* [online] Praha. 2014 [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/resources/pdfs/Zprava_PISA_financi_gramotnost_.pdf, s. 19

Vzděláváním v oblasti finanční gramotnosti procházeli nejen žáci, ale také učitelé. Na základě odpovědí ředitelů testovaných škol bylo v České republice přibližně 73 % patnáctiletých žáků, kteří navštěvují školu, kde se učitelé v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků účastnili výuky finanční gramotnosti. Z Grafu 4 tak vyplývá,

že Česká republika byla hned po Belgii druhou zemí, kde bylo vysoké procento proškolených učitelů v oblasti finanční gramotnosti, což možná také vedlo k úspěšným výsledkům v celkovém hodnocení.

Graf 4 Podíl žáků ve školách, kde alespoň někteří učitelé absolvovali další vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti

Zdroj: ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PISA 2012. Finanční gramotnost patnáctiletých žáků* [online] Praha. 2014 [cit. 15.6.2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/resources/_pdfs/_Zprava_PISA_financni_gramotnost_.pdf, s. 20

První provedené mezinárodní šetření PISA 2012, které bylo v oblasti finanční gramotnosti provedeno ukázalo, že Česká republika uspěla. V celkovém pořadí všech zúčastněných států se s celkovým bodovým ziskem (513 bodů) zařadila na 6. místo. Zjištěná data poskytla informace o nedostatcích ve finančních znalostech patnáctiletých, kde ve čtyřech zemích nedosáhlo první úrovně znalostí více jak 20 % žáků. Neméně za důležitou lze považovat informaci, že finanční vzdělávání poskytované školou napomáhá přispívat ke zvýšení úrovně finanční gramotnosti, a je také ovlivněno dalším vzděláváním pedagogických pracovníků v oblasti finanční gramotnosti.

4 SHRnutí

OECD v oblasti finančního vzdělávání neustále navyšuje rozsah svých činností. Formou doporučení navrhuje možnosti zpracování a zavádění národních strategií finančního vzdělávání do legislativního rámce jednotlivých zemí a prostřednictvím mezinárodního šetření PISA patnáctiletých žáků poskytuje důležitá data, na základě kterých lze vyhodnotit, jak jednotlivé kroky ve vybudování národních strategií finančního vzdělávání a jejich implementace do vzdělávacího systému ovlivňují finanční gramotnost mládeže.

Problematika finančního vzdělávání v ČR vstoupila do popředí v roce 2008, kdy vláda navrhla učinit první kroky k vytvoření národní strategie finančního vzdělávání. Národní strategie finančního vzdělávání byla nejprve v roce 2009 zahrnuta do rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání a následně v roce 2013 do rámcových programů základního vzdělání. Časová prodleva byla způsobena připravovanou revizí rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Daná skutečnost však nijak neupozadila začlenění národní vzdělávací strategie finančního vzdělávání do základního vzdělávání, neboť každá škola mohla na doporučení vlády zahrnout novou strategii do svých jednotlivých školních vzdělávacích programů již po jejím schválení. Reakcí na měnící se prostředí na finančních trzích a zvyšování nároků na finanční gramotnost jednotlivců a s přihlédnutím k důležitosti budování prevence finanční gramotnosti byla v roce 2020 schválena revidovaná a aktualizovaná strategie finančního vzdělávání. Tato strategie v sobě odráží zvyšující se požadavky na vyšší finanční gramotnost nejen mladistvých, ale do cílových skupin byly nově zařazeny osoby s vyšším rizikem chybných rozhodnutí v oblasti financí (nezaměstnaní, osoby pobírající dávky hmotné nouze a důchodci). Nová strategie také neopomenula důležitost vzdělávání pedagogických pracovníků a zaměstnanců veřejného sektoru, kteří by své nabyté zkušenosti měli dále v rámci vzdělávání poskytnout osobám z cílových skupin. Implementace nové strategie do rámcového vzdělávacího programu aktuálně probíhá současně s revizí tohoto rámcového vzdělávacího programu.

Slovenská republika svoji první národní strategii finančního vzdělávání schválila v říjnu roku 2008. Tato strategie byla zaměřena na vzdělávání žáků od základní školy až po absolventy středních škol. Vymezila kompetenční rámce finanční gramotnosti. Její součástí byl i slovník základních termínů z oblasti finanční gramotnosti. K aktualizaci této strategie došlo v roce 2013 a poslední aktualizace proběhla v roce 2018. Současně s těmito strategiemi byla vždy

vypracována metodika k aplikaci témat finanční strategie do státních vzdělávacích programů včetně příloh, které obsahovaly tematické texty a slovník základních pojmů finanční gramotnosti. Slovenská republika tedy vždy se schválením aktualizované finanční strategie poskytla školám metodické pokyny a ihned implementovala aktualizovanou strategii do vzdělávacího systému. Tento postup se liší od postupu, který byl použit v České republice. Ve srovnání se SR měly školy v ČR v rámci revizí delší časové rozmezí pro možné úpravy svých školních vzdělávacích programů a tím tak mohli pružněji reagovat na změny v rámcovém vzdělávacím systému. ČR také oproti SR má od roku 2020 revidovanou a aktualizovanou strategii finančního vzdělávání, přičemž SR svou poslední aktualizaci národní strategie provedla v roce 2018 a nikde není zmínka o tom, že byl vláda SR plánovala nebo chystala novou aktualizaci. Otázkou také je, zda metodické pokyny SR související se strategií národního vzdělávání nejsou používány jako jediná předloha pro vymezený obsah používaný ve vyučování. Neboť i přes vypracované strategie, implementované do státního rámcového vzdělávání, patnáctiletí žáci SR v mezinárodním šetření PISA nedosahovali úrovně žáků ostatních zemích a jejich znalosti byly hodnoceny jako průměrné oproti jiným státům.

První národní strategie finančního vzdělávání ve Španělsku byla vytvořena na období 2008–2012, po ní následovala druhá na období 2013–2018 a poslední dle zjištěných dat byla na období 2019–2021. Snahou poslední strategie bylo dosažení kvalitnějšího vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti prostřednictvím stanovených zásad. Byly také vymezeny cíle, kterých by mělo být dosaženo. Mezi cíle však nebylo zahrnuto vyhodnocování této strategie. To mělo být nově zvoleno za cíl až na základě dosažení předešlých cílů. ČR má oproti Španělsku jako jeden z cílů právě stanovené zlepšování výsledků měření finanční gramotnosti dětí a dospělých.

Nizozemí je zemí, která tvorbu národní strategie provádí prostřednictvím různých projektů a programů v nichž si stanovuje cíle, které pak následně vyhodnotí. Cíle stanovené ve strategii v Nizozemí a ČR mají společné zaměření jako finanční příprava do budoucnosti a zaměření se na zranitelné skupiny jako jsou např. nezaměstnaní a senioři. Oproti ČR má však Nizozemí ve své strategii uveden cíl, kterým je *Inovace a výzkum*, což může přinést nové a lepší poznatky oproti měření, která probíhají v rámci ČR.

Rakousko je jedinou z vybraných zemí, která nemá v současné době vytvořenou národní strategii finančního vzdělání. I když je nutno podotknout, že již Rakousko učinilo kroky k vytvoření strategie, která by měla být schválena koncem tohoto roku, tj. 2022. Na základě této skutečnosti lze konstatovat, že ČR má již oproti Rakousku druhou národní strategii finančního vzdělávání, což zajišťuje značnou koordinaci finančně vzdělávacích aktivit a rozděluje základní role a úkoly v oblasti finančního vzdělávání.

Nový Zéland již v roce 2007 zavedl finanční vzdělávání do kurikulárního obsahu. Následně pak v roce 2014 došlo k revizi. Národní strategie však byla na Novém Zélandu schválena v roce 2015. Zavedení finančního vzdělávání tak časově nemělo s vytvořením strategie žádnou souvislost. Nutno však vyzdvihnout jeden z cílů národní strategie Nového Zélandu, a tím je *Demystifikace peněz*, čímž by se do budoucna mohla ČR také inspirovat a zahrnout tento problém do svých budoucích revizí strategií, případně RVP.

Japonsko patří mezi jedny z nejnávštěvnějších zemí světa. Proto byla tato země vybrána jako uvedení inspirativního příkladu. Japonsko má vytvořeny dvě národní strategie finančního vzdělávání. Jedna z nich je zaměřena na vzdělávání ve školách a druhá se zaměřuje nejen na propagaci finanční gramotnosti u populace a následně zlepšení životní úrovně jednotlivců, ale také na zlepšení kvality finančních produktů dodávaných na trh a přispívání k hospodářskému růstu prostřednictvím navýšení financování v rozvíjejících se odvětvích. I když ČR v nové strategii finančního vzdělávání již vymezila cílové skupiny do dvou pilířů, bylo by možná ke zvážení, zda si nevzít z Japonska do budoucna příklad. a nevytvořit na každý pilíř jednotlivou strategii.

Česká republika si v porovnání s vybranými státy v této práci stojí obstojně. Vytvořila národní strategii finančního vzdělávání, snaží se o její implementaci do vzdělávacího systému. Při prvním testování finanční gramotnosti, kterého se účastnili patnáctiletí žáci se umístila mezi prvními 7 testovanými zeměmi. V tomto roce 2022 probíhá další z testovacích cyklů mezinárodního šetření PISA. Lze tedy jen doufat, že do testovací oblasti finančního vzdělávání se promítnou i kroky, které ČR v oblasti finančního vzdělávání učinila.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala problematikou úrovní finanční gramotnosti žáků na 2. stupni základních škol v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie, která byla řešena jak z teoretického pohledu, tak i z pohledu praktického. V tomto případě byla daná problematika řešena analýzou dat z mezinárodních šetření PISA. Zpracování bakalářské práce směřovalo k naplnění stanoveného cíle, kterým bylo zhodnotit úroveň finanční gramotnosti žáků na 2. stupni základních škol.

První kapitola vymezila pojem finanční gramotnost a tento pojem definovala prostřednictvím definice Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, definice Evropské komise a také definice, kterou vydalo Ministerstvo financí České republiky.

Druhá kapitola charakterizovala finanční vzdělávání z více pohledů. Při zpracování tohoto tématu byly zjištěny poznatky, ze kterých v souhrnu vyplynulo následující. Finanční vzdělávání je nedílnou součástí prevence proti finanční gramotnosti. Je řešeno jak z celosvětového pohledu Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, ale také na úrovni Evropské unie, a hlavně na úrovních jednotlivých zemí. Z celosvětového pohledu jsou Organizací pro hospodářskou spolupráci navrhována doporučení na vytvoření národních strategií finančního vzdělání, které by měli sloužit ke koordinaci finančně vzdělávacích aktivit a k rozdělení základních rolí a úkolů v oblasti finančního vzdělávání. Úsilí v oblasti finančního vzdělávání také aktivně vyvíjí Evropská unie prostřednictvím Evropské komise, která si klade za cíl zajištění přímých výhod občanům Evropy v rámci jednotného trhu, dostupnost všech finančních služeb na území celé Evropské unie pro všechny občany Evropské unie a pochopení nezbytných základů osobních financí. Finanční vzdělávání z pohledu vybraných jednotlivých států vyplývalo z tvorby jednotlivých národních strategií finančního vzdělávání a jejich implementací do vzdělávacího systému jednotlivých zemí.

Třetí kapitola se zabývala analýzou dat mezinárodního šetření PISA zaměřenou na testování finanční gramotnosti patnáctiletých žáků. Bohužel z důvodu pandemie COVID-19 bylo plánované testování, které mělo být provedeno v roce 2021 z důvodu celosvětové absence žáků

ve školách odloženo až na rok 2022, musela být použita data z testování finanční gramotnosti PISA 2012. I tak je nutno uvést, že patnáctiletí žáci v testování uspěli a zařadili se mezi 6 nejlepších zemí, které se testování účastnili.

V kontextu cíle měla bakalářské práce zhodnotit úroveň finanční gramotnosti žáků na 2. stupni základní školy. Na základě výsledků zkoumání bylo zjištěno, že je finanční vzdělávání v jednotlivých zemích EU značně ovlivněno existencí národních strategií pro finanční vzdělávání a implementování těchto strategií do jednotlivých rámcových vzdělávacích systémů dané země. Nezbytnou součástí těchto strategií by mělo být měření finanční gramotnosti dětí a dospělých nejen v rámci jednotlivých zemí, ale také na mezinárodní úrovni, k čemuž v posledních letech dochází. Data z těchto zjištění tak mohou poskytnout zpětnou vazbu pro zdokonalování a revize jednotlivých národních strategií. Z výše uvedených skutečností vyplývá, že **bylo dosaženo stanoveného cíle této bakalářské práce.**

Finanční gramotnost a finanční vzdělávání bude stále nabývat na důležitosti. Se současnou krizí, která vznikla v souvislosti s pandemií Covid-19, a také s probíhající válkou na Ukrajině, budou vznikat nová nebezpečí finančních rozhodnutí, která by mohla přivést obyvatele následně do dluhových a existenčních pastí. Tento stávající problém však již začíná zasahovat do „středních tříd“, kde to obyvatelé v minulosti prozatím nemuseli řešit. Je na uvážení jednotlivých vlád, jakým směrem budou své strategie finančního vzdělávání cílit, ale domnívám se, že prevence finanční gramotnosti by měla být zaměřena na celou lidskou populaci, a nejen na mladé lidi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:

- [1] EUROPEAN COMMISSION. *Commission launches European Database for Financial Education* [online]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_09_69
- [2] EUROPEAN COMMISSION. *Consumer rights and complaints* [online]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints_en
- [3] HESOVÁ, A.; ZELENDOVÁ, E. *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. 59 s. ISBN 978-80-86856-74-2.
- [4] ISTENČIN, L.; KAŠKOVÁ, J. *Výchova k finanční gramotnosti*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Fraus, s.r.o., 2020. 104 s., ISBN: 978-80-7489-621-7.
- [5] KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise: Finanční vzdělávání* [online]. Brusel: KOM/2007/808, 2007 [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0808&from=CS>
- [6] KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. *Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Jednotný trh pro Evropu ve 21. stolení*. [online]. Brusel: KOM/2007/724, 2007, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0724:CS:HTML>
- [7] KVINTOVÁ, J.; OPLETALOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a střední škol*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 144 s. ISBN 978-80-224-4519-9.
- [8] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Definice finanční gramotnosti* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: [https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#definice](https://www.psfv.cz/cs/pro odborniky/strategicke-dokumenty#definice)

- [9] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Doporučení Rady OECD k finanční gramotnosti* [online]. 2020, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/oecd/aktuality/2021/doporučení-rady-oecd-k-financni-gramotno-3343>
- [10] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice* [online]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: https://amsp.cz/wp-content/uploads/2020/01/N%C3%A1rodn%C3%AD-startegie-finan%C4%8Dn%C3%ADho-vzd%C4%9B1%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-mp_ALBSBJBMDU8I.pdf
- [11] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? Role PSFV a její činnosti.* [online]. [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/pracovni-skupina-pro-financni-vzdelavani/role-psfv-a-jeji-cinnost>
- [12] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření úrovně finanční gramotnosti* [online]. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/oecd/mereni-urovne-financni-gramotnosti>
- [13] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření finanční gramotnosti 2015: Kompletní výsledky* [online]. [cit. 2.6.2022]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2784>
- [14] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategické dokumenty* [online] [cit. 2.6.2022] Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>
- [15] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. [cit. 26.5.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2010>
- [16] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2021 [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56005/>

- [17] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2021 [cit. 10.6.2022]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>
- [18] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Upravený rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1.9.2013* [online]. [cit. 26.5.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>
- [19] NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. *Standard finanční gramotnosti – revidované znění* [online] [cit. 2.6.2022] Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/standard-fg.html>
- [20] OECD. *Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development*. [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: [Convention on the Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD](#)
- [21] OECD. *Education at a Glance 2009: OECD Indicators*. [online]. OECD Publishing, 2009. ISBN 978-92-64-02475-5 – No. 56911. [cit. 6.4.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/43636332.pdf>
- [22] OECD. *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy* [online]. 2022, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>
- [23] OECD. *OECD. Financial education* [online]. 2022, [cit. 2.6.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>
- [24] OECD. *Financial Education for Youth: The Role of Schools* [online]. OECD Publishing, Paris, 2014, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/9789264174825-en>
- [25] OECD. *Financial Literacy in Austria: Relevance, evidence and provision* [online]. 2021, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: www.oecd.org/finance/financial-education/austria-financial-literacy-strategy.htm

- [26] OECD. „*Financial Literacy Framework*“, in *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy* [online]. OECD Publishing, Paris, 2013, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: <http://doi.org/10.1787/9789264190511-7-en>
- [27] OECD. *Improving financial literacy – analysis of issues and policies* [online]. Paris: OECD, 2005. ISBN 92-640-1256-7. [cit. 6. 4. 2022]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/finance-andinvestment/improving-financial-literacy_9789264012578-en#page1
- [28] OECD. *OECD* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/about/>
- [29] OECD. *OECD's Financial Education Project. In Financial Market Trends, No. 87.* 2004. [online]. [cit. 12.3.2022] Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/33865427.pdf>
- [30] OECD. *OECD – Recommendation on financial literacy* [online]. [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-recommendation-on-financial-literacy.htm>
- [31] OECD. *OECD/INFE Core competencies framework on financial literacy for youth* [online]. 2015, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf>
- [32] OECD. *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy* [online]. OECD Publishing, 2013, [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-en>
- [33] OECD INFE. *Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy* [online]. Paris: OECD, 2011, [cit. 2.4.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/49319977.pdf>
- [34] OECD. *OECD International Network on Financial Education – OECD/INFE* [online]. [cit. 12.3.2022]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>

- [35] OECD. *Recommendation of the Council on Financial Literacy*. [online]. 2020, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>
- [36] MF, MŠMT, MPO. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Aktualizovaná verze. Praha, Prosinec 2007, [cit. 18.5.2022]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf
- [37] ŠKVÁRA, M. *Finanční gramotnost*. 2. vyd. Praha: Miroslav Škvára, 2016. 283 s. ISBN 978-80-9048-233-3.
- [38] VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. *Gramotnosti ve vzdělávání – Soubor studií* [online] 1. vyd. Praha. 2011. 98 s. ISBN 978-80-87000-74-8 [cit. 30.5.2022] Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=66419>

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obrázek 1 Členské země Organizace pro hospodářskou spolupráci (OECD)
- Obrázek 2 Hlavní prvky systému finančního vzdělávání
- Obrázek 3 Ukázka z obsahu rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v části týkající se finanční gramotnosti (2021)

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	Tabulka 1 Základní zásady poskytování vysoce kvalitních programů finančního vzdělávání dle ES
Tabulka 2	Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání pro 2. stupeň ZŠ (2007)
Tabulka 3	Harmonizace Národního standardu finanční gramotnosti verze 1.2 a dosažený stupeň vzdělávání

SEZNAM GRAFŮ

- Graf 1 Průměrné výsledky žáků v jednotlivých zemích
- Graf 2 Podíly žáků na jednotlivých úrovních finanční gramotnosti
- Graf 3 Žáci podle délky výuky finanční gramotnosti
- Graf 4 Podíl žáků ve školách, kde alespoň někteří učitelé absolvovali další vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti

SEZNAM ZKRATEK

CMF	Výbor pro finanční trhy
CCFSI	Centrální rada pro informace o finančních službách
CFFC	Komise pro finanční způsobilost
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
EDFE	Evropská databáze finančního vzdělávání
EU	Evropská unie
FSA	Agentura pro finanční služby Japonska
INFE	Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání
IPPC	Výbor pro pojišťovnictví a soukromé penzijní pojištění
MF	Ministerstvo financí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
NIBUD	Národní institut pro informace rodinných financí
NSFV	Národní strategie finančního vzdělávání
NŠFG	Národní standard finanční gramotnosti (Slovenská republika)

NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OEEC	Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci
PISA	Programme for International Student Assessment
PSFV	Pracovní skupina pro finanční vzdělávání
RVP	Rámcový vzdělávací program
SBFG	System budování finanční gramotnosti
SR	Slovenská republika
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze